

HARTY

1780–1956



Úvodem

Stál jsem na okraji areálu mošnovského letiště a díval se přes drátěný plot na rovinu před sebou. Na nízkém horizontu směrem k Albrechticům se v oparu táhl pás stromů, pole v němž se dala vytušit letištní plocha a to je vše. Už nic nepřipomínalo skutečnost, že se dívám na místo, kde stávala kolonie Lilien, později samostatná ves Harty. Vesnice byla zbourána v roce 1956 při výstavbě letiště u Mošnova.

Pak jsem si všiml otevřených vrat, vstoupil na pole a došel až k místu, kde stávaly první domy. Tak tady stály... zvláštní pocit, který člověk mívá na podobných místech, která fyzicky nejsou a přitom jsou spojena s životy několika generací lidí, kteří zde prožívali své dobré i špatné chvíle.

Snažil jsem se najít alespoň nějaký pozůstatek, ale nenašel jsem nic, terén byl vyrovnaný a uhlazen. Zmizely domy, nezmizely však osudy a lidé. Právě ti se nejvíce zasloužili o to, že Harty znovu „ožily“ na stránkách POODŘÍ a pomohli svými vzpomínkami a fotografiemi je opět přiblížit. Jim patří poděkování za ochotu a čas, který to-

mu věnovali. Jsou to paní a pánové – Bohumila Klečková, Anna Malíková, Anna Lyčková, Richard Řepka, Václav Gans, Jaroslav Horkel, Zdeněk Šindel, Jiří Lyčka, Ladislav Lyčka, Antonín Strakoš a Vojtěch Myška.

Z pohledu lidského života je více než padesát let od doby, kdy obec zanikla, už dosti dlouhá doba a Harty se pomalu vytrácejí z povědomí. Mnozí současníci ani z nedalekého okolí už nevědí, že Harty vůbec existovaly. To bylo hlavním důvodem vzniku tohoto čísla POODŘÍ – připomenout a přiblížit tuto malou ves, která byla osudově spojena s letectvím a která započala svou historii v roce 1780, kdy se na rovině mezi řekami Odrou a Lubinou ještě nacházel les a přišli první osadníci.

Rádi bychom, abyste si až pojedete kolem Mošnova nebo po cestě z Albrechtic do Petřvaldíku, někdy vzpomněli, že na dnešním letišti stávaly Harty, obec, které bylo vyměřeno 176 let.

- redakce



Prostor letiště, kde do roku 1956 stávaly Harty (Foto Radim Jarošek).

Pamětní kniha Hartů

Za jasného dne možno až z vrcholu Radhoště shlédnouti směrem severozápadním bílý pásek domků, které jsou nápadné tím, že stojí v řadě podél cesty skoro ve stejných vzdálenostech od sebe. Tato skupinka stejných domků tvoří obec Harty.

Harty leží přibližně uprostřed mezi řekami Lubinou a Odrou v půlhodinových vzdálenostech na přímce mezi Studénkou a Petřvaldem na Moravě a na spojovací cestě mezi Petřvaldíkem a Mošnovem. Rozkládají se v úrodném Kravařsku na veliké rovině, která se táhne jako stůl k Sednici a Ostravě a je věnčena straně jižní a východní Beskydami, na straně západní vrchy Oderskými. Na sever je otevřena „Oderskou branou“ větrům velmi nevíтанým severním, které jsou pojmenovány případným názvem „Prajzák“.

Kromě mírné vlny táhnoucí se od Sedlnice přes Harty a postupující směrem k Petřvaldíku a dál, není v Hartech vůbec kopce, což je dobré pro hospodáře, ale nemilé pro děti, které se v zimě nemohou ani pořádně sáňkovat. Cesty jsou dosti široké udržované obcí Hartami navážením říčního štěrku. Voda čerpá se ze studní, které jsou už dnes u každého domku. Ve většině případech se voda čerpá ještě „gbebelem“ (vědre) pomocí rumpálu. Někde už též mají zařízení vodovod a potrubím vedou vodu ze studny až do stavení. Větší vodní nádrže, nebo jezírka v Hartech není, což je velmi závažné pro případ požáru. Domky jsou všechny zděné, ohozené omítkou, pečlivě

každým rokem líčené. Krytina až na tři domky (Myška, Sklenák, Venclík), které mají střechy pokryté došky, jest vesměs tvrdá.

Harty mají 38 katastrálních čísel. U každého čísla jsou pozemky, takže i ti nejchudší jsou ve většině případech soběstační. Z vědomí soběstačnosti vyvinula se u hartovských občanů jistá sebevědomá pýcha, která někdy přechází až v domýšlivost. Dnešní poměry a krise hospodářská způsobily, že většina mužů, kteří dříve dojížděli za výdělkem do Vítkovic a Ostravy, jest doma. Zbývající, kteří ještě nebyli propuštěni, pracují jen několik dní v týdnu a jsou víc doma než v práci.

Obyvatelstvo Hartů je pracovitě s vyvinutým smyslem pro pořádek, což je zřejmě jak z vzhledu příbytků, tak z úpravy polí. Všimá si nových směrů v hospodářství, užívá moderních hospodářských strojů. Hodně čte knihy a časopisy politické i odborné. Po politické stránce je rozvrstveno na sociální demokraty, agrárníky a lidovce. Nábožensky je příslušno k římským katolíkům, čechoslovákům a bezvyznání. Stavebního ruchu není v Hartech vůbec. Hospodský život velmi slabý.

To jest dnešní obraz Hartů.

To jsou slova, kterými začíná Pamětní kniha Hartů, tedy obecní kronika. Se záznamy v ní započal v roce 1928 Adolf Hýl.

Pamětní kniha, která je uložena v Státním okresním archivu Nový Jičín, byla důležitým zdrojem informací pro následující texty.



Pohled z HARTU.

Vznik obce



Zámek Nová Horka v roce 1817, který patřil Vetterům z Lilie, na kresbě Františka Kletenského.

Harty vznikly r. 1780 v období tzv. raabizace.¹⁾ Dvorní rada František Antonín Raab již za císařovny Marie Terezie navrhoval, aby bylo umožněno vrchnosti propustit poddané z nevolnictví (ne však z poddanství) a rozdělit pole, louky a lesy poddaným, aby mohli založit drobná hospodářství. Tato změna měla být dobrovolná. Vrchnost by propůjčila půdu za pravidelný nájem, který by byl základem jejich stálých příjmů. Šlo o tzv. pozdní vnitřní kolonizaci.

Tak také na panství hrabat Vetterů z Lilie došlo ke kolonizaci bukového a dubového lesa zvaného „Na Hartách“. Vetterové z Lilie pocházeli z vedlejší větve francouzského vládnoucího rodu a ve znaku měli lilii. Na Moravě v državách olomouckých biskupů měli významné hospodářské a duchovní funkce. V našem okolí jim mimo jiné patřilo od roku 1660 panství Nová Horka, které bylo manstvím olomouckého biskupství, resp. v té době povýšeného na arcibiskupství.

V tomto lese, který ležel na samých hranicích panství, byla původně jen hájovna. Ve kterých místech se nacházela, nelze již dnes určit. Snad jí odpovídá červený bod na mapě 1. vojenského mapování.

Vesnice byla vystavena v mírném návrší tvořící předěl mezi řekami Lubinou a Odrou, které se táhne od západního okraje Mošnova přes Harty až k Zimnému dolu mezi Košatkou a Petřvaldíkem. Jen samota Loučky (Wiesen) se nacházela asi 500 m jižně při cestě k panskému dvoru v Mošnově (Mošnovci – Klein Engelswald, který ležel v místech dnešního autobazaru Sita). Tvořila ji cesta vedoucí ve směru k západu, která se ke konci zatáčela směrem na Petřvaldík, kde byl také nejvyšší bod, a to 243 m n. m. Jednotlivá hospodářství byla postavena jen na severní straně cesty.

Vrchnost jí dala název podle svého přídomku Lilien. Název se v německy psaných dokumentech uváděl téměř sto let (asi do roku 1851), ale mezi převážně českým obyvatelstvem přežívaly a přežily Harty.

Kolonisté dostali pro postavení domku, dvorek a zahradu, každý pozemek o výměře 300 sahů a 5 měřic pro pole. Za to měli ročně platit po 3 zl. a 15 dní roboty. V čele vesnice byl dědičný rychtář Ignác Bilík, který měl za povinnost vybírat daně a platy, najímat na robotu a vykonávat bezplatně službu hajného v panském lese. Za to byl osvobozen od roboty. Ve vsi měla být původně hospoda, ale rychtář převzal prodej panských nápojů (piva – v Nové Horce byl původně pivovar – vína a kořalky), a tak na uvolněném pozemku byla ještě do roku 1794 postavena dvě hospodářství. Ve vsi se nacházel dřevěný kříž, o který se musela obec starat.

V roce 1794 byla mezi manskou komisí a kolonisty uzavřena smlouva o prodeji, podle které byly dohodnuty podmínky splátek a další závazky.

Důležitým pramenem je Protokol z téhož roku uložený v Zemském archivu v Opavě – více viz další strany.

Vesnice se začínala pozvolna rozrůstat a okolní les pomalu mizel. Na mapě stabilního katastru z r. 1833 už po něm není ani památky. Po zrušení roboty a patrimoniální správy došlo patrně ještě pod vlivem stávajících poměrů k utvoření jedné politické obce s Mošnovem.

Jiří Lyčka

Poznámka

- 1) František Antonín Raab z Korutanska podal v roce 1775 návrh na robotní odstranění a dělení půdy velkostatků, který císařovna Marie Terezie přijala. Pozemkové úpravy prováděné v našich zemích podle Raabova návrhu se nazývají raabizace. Podstatou raabizace bylo dělení půdního fondu velkostatků a jeho přidělování drobným uchazečům, přičemž robota se převáděla na stále každoroční platby peněžní nebo naturální. Na území Čech bylo raabizováno 147 panství, na Moravě 69 a bylo přitom založeno 128 nových vsí. Raabizace byla však už v roce 1785 pozastavena.



Erb hrabat Vetterů z Lilie z přelomu 19. a 20. století. Železný štít s korunou se třemi lilijemi na vrcholu brány bočního vjezdu do zámeckého areálu. Původně byl doplněn listovou korunou, která se doposud nachází na erbu nad hlavním vjezdem.

Protokol z roku 1794

Důležitým pramenem je Protokol z roku 1794, ve kterém jsou uvedena jména prvních osadníků a je rovněž dokladem o tom, že Harty byly založeny v roce 1780.

Protokol,

který byl sepsán v záležitosti osady Lilien, založené na způsob zákupní v roce 1780, a jímž se písemně dokládají práva i závazky (osadníků) tak, jak byly dosud respektovány a manskou komisí dne 15. října 1794 přijaty. O tom bude možno se dočíst ve vyšetřovacím protokolu ze dne 18. listopadu 1794, stejně jako o měřítku (zásadách) k prodeji (dotyčných) pozemků.

Přítomni:

Pan Josef von Vetter hrabě von der Lilien

Pan Ferdinand von Vetter hrabě von der Lilien

Ignác Konečný, správce

- 3 *Ignác Bilík, osadník a rychtář*
- 1 *Josef Lička, osadník a purkmistr*
- 11 *Josef Hrabovský, radní*
- 5 *Mathes Riedl, radní*
- 4 *Anton Räder*
- 7 *Jiří Hrbáč*
- 8 *Jakob Bortl*

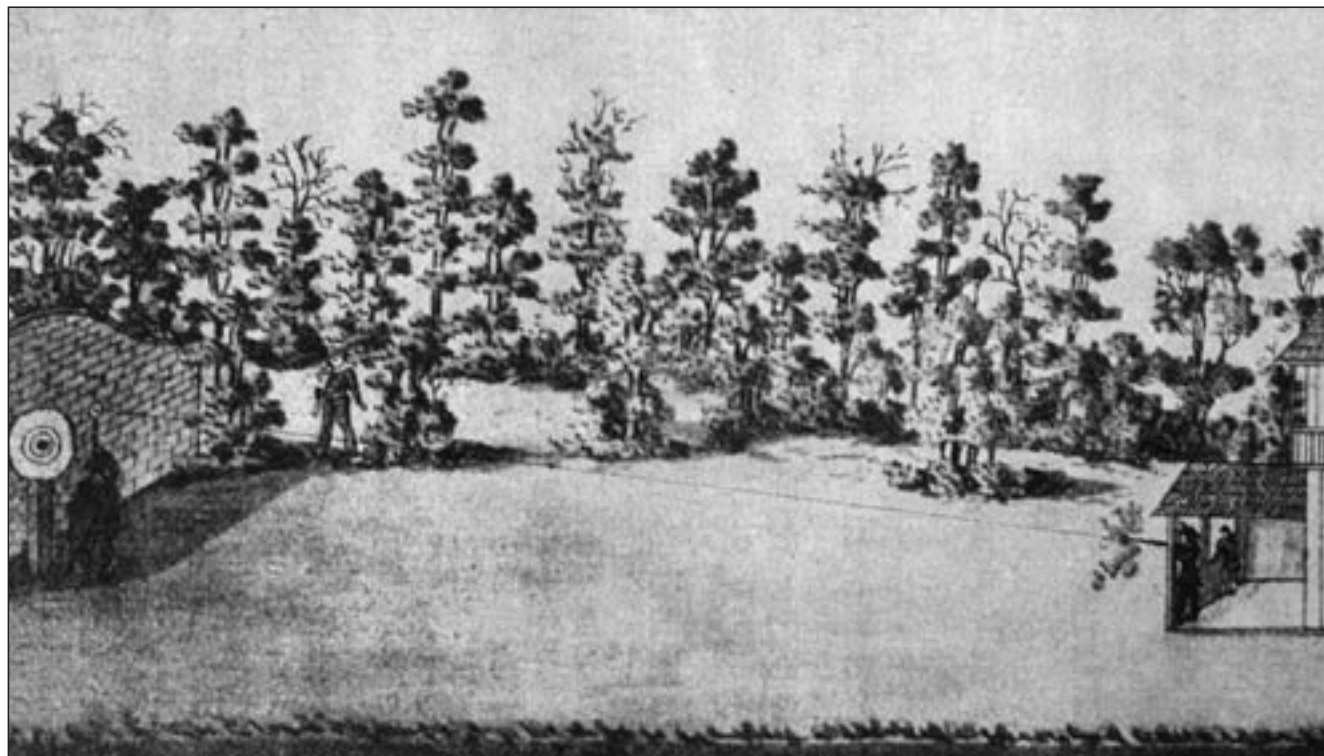
- 9 *Anton Riedl*
- 11 *Franz Schindler*
- 14 *Jan Hajduček*
- 15 *Martin Novák*
- 16 *Jan Sedláček*
- 2 *Jan Lička*
- 6 *Anna Chromečková, vdova*
- 12 *Matěj Sojka*
- 13 *Peter Schindler*
- 17 *Josef Vysocký, nový osadník, který si teprve přistavěl*
- 18 *Jakub Raška, nový osadník, který si teprve přistavěl*

Urychleně byla stanovena výměra, tedy jak velký pozemek má každý osadník vlastnit – na výstavbu obytného domku, na dvůr a zahradu.

Poznámka

Číslo před jménem jsou v originálu psána červeně, jsou to zřejmě popisná čísla domků v osadě. Křestní jména i příjmení (patrně většiny) českých osadníků jsou přepsána česky.

Překlad z němčiny Antonín Grůza.



Na zámku v Nové Horce se kdysi nacházela střelnice. Kresba F. Kletenského, kolem roku 1817.

Požár obce



představenstvo vidělo se uchopiti se příslušných prostředkův proti této nemoci.

Něštěti. Dne 27. září hrál si syn domkaře L. ze Životice v zahradě otce svého s hlinou. Právě když hlavou m. i. na sebe, kohoutek spustil a rána střelná projela mladistvého L. Poranění jest nebezpečné. — Dne 28. září uchrávena 18letá služka Anna Matájkova z Brenné v Dřhylově (u Těšína) strojem mlátičím za nohu i bylo ji dolní stehno vytrháno. Donesena do nemocnice Těšínské brzy vykrvácením zemřela. — Podobně při mlátičím stroji polámal si nožku v Chabčovicích čtrnáctiletý chlapec na kole stroje ruku.

Ohně. Dne 24. září shořela o půl osmé hodině večer v Rychalticích (u Místku) stodola obilím naplněná. — Dne 25. září byl oheň v Messendorfě (u Bruntálu). Tamtéžmu rolník L. shořela stodola, kůlna a veškerým obilím, krmivem a hospodářským nářadím. — Dne 29. září v 11 hodin v noci shořela v Stanislavicích (u Těšína) stodola hraběte Laryše. — Dne 29. září, v sobotu, vypukl v Hartech (u Příbora na

Opavský Týdeník.

Moravě) požár. Stráveno ohněm 19 stavení a stodol se všemi nádobami. Z celé osady zachráněno toliko šest lidí. Až na jednoho nebyl nikdo pojištěn. Ohně založily děti. Dítě 9leté při tom zahynulo. — Dne téhož asi o 1/11 hod. v noci shořel u Opavy broh (stoh) podle silnice ku Komárovu postavený, jenž

Ubíhaly roky a ves žila pravděpodobně celkem poklidným životem, alespoň v pramenech se nepodařilo nalézt více informací. V Hartech bydlela celá řada zručných řemeslníků, kteří pracovali v okolních vesnicích, byli zaměstnáni v pivovare a jinde. Od 2. poloviny 19. století stále více obyvatel dojíždělo za prací do dolů a hutí v Ostravě a okolí.

Až do osudného roku 1877...

V Pamětní knize Hartů se dočteme následující:

Jako dějinnou událost sluší též zaznamenati největší požár, který Harty postihl a zničil téměř celou vesnici.

Roku 1877 ve 3 hod. 15 min. vznikl na u Bruzkových čp. 10 požár, který byl největší požárem v dějinách obce. Děti Bruzkovy si udělaly ohníček po kůlnou, od čehož se vzňala kůlna a další stavení. Osadníci, pracující v té době většinou na poli se rychle vraceli, ale vzhledem k tomu, že ke čtyřem studnám v obci nebylo pro žár přístupu, byli proti živlu bezmocní, voda by asi ale stejně nestačila... Ještě nejlépe se

osvědčila „obecní kaluža“. Dostavily se požární sbory ze Sedlnice a Petřvaldu, 19 usedlostí však bylo zničeno. Byly to: Venclík, Olbrich, Šindel, Vjaclovský, Tyleček, Vašica, Toman, Brauner, Böhm, Bruzek, Šindel, Bortel, Hrabovský, Klímek, Dybalík, Sklenák, Huvar, Vavroš a Lednický. Postiženým obyvatelům pomáhali lidé z okolí – obyvatelé z Petřvaldíku darovali každému dvě měřice obilí, z Petřvaldu pak dohromady 36 měric, podporu poskytli z Butovic, Staré Vsi a jiných. Z Bělé byly dovezeny 4 fůry zboží.

Pomoc poskytl i císař František Josef I., poskytl 400 rynských. Arcikníže, majitel panství na Hukvaldech dal 100 zlatých, Kudielka majitel pivovaru a velkostatku v Petřvaldě rovněž věnoval 100 rynských.

V dalším textu je pak odkaz ještě na jeden, podstatně menší požár v obci:

Od posledního požáru, kdy vyhořela stodola p. Bortla dne 1. 3. 1909 v Hartech nehořelo. Bylo nasnadě, že však požár může přijít kdykoliv, a tak hasičské sbory z Petřvaldu, Petřvaldíku a Mošnova úspěšně vyzkoušely při cvičení přitáhnout vodu hadicemi až z Lubiny, mnozí občané z Hartů jsou rovněž členy Sboru dobr. hasičů v Petřvaldě, uvažovalo se i s výstavbou nádrže, k tomu však již nedošlo.

Pamětní kniha je jistě důležitým, ale přece jen druhotným zdrojem a navíc byla psána až od roku 1928, tedy více než 50 let po oné události jen na základě vzpomínek.

A není proto divu, že zde chybí zde rovněž přesnější údaj – datum. Bylo otázkou, zda i leto-počet je správně, neboť literatura nepřímou odkazuje i na rok 1867...

Začalo tedy pátrání v archivních pramenech. Bohužel údaje z různých hasičských materiálů a kronik okolních obcí nepomohly. Už to vypadalo, že se nepodaří s jistotou potvrdit či vyvrátit udaný odpočet z kroniky obce, až když se nám podařilo najít drobnou zmínku v dobovém tisku – v Opavském týdeníku (č. 40, roč. VIII, s. 7) ze soboty 6. října 1877 o tom, že v sobotu 29. září 1877 bylo požárem zničeno v Hartech 19 stavení a dokonce zahynulo malé dítě...

Další zaznamenané události v obci

- r. 1878 zapálil blesk stavení na severním konci („u Kovalčíka“)
- 14. července 1887 ve 2 hod. v noci vyhořel dům Josefa Bortela
- 22. července 1888 v 15. hod – způsobilo škody silné krupobití

Zpracoval Radim Jarošek

Kronika Hartů

Se záznamy v pamětní knize započal Adolf Hýl, jeřábík Vítkovických železáren v roce 1928 podle vlastivědných pramenů a výpovědi nejstaršího občana Vincence Vavroše, nar. 1850. Tyto záznamy byly v roce 1933 upraveny a přepsány Vojtěchem Sklenákem. Po delší přestávce opět pokračoval se záznamy Adolf Hýl. Po r. 1945 (min. do r. 1948) zpracovával záznamy Miroslav Hýl, konstruktér Vítkovických železáren. Záznamy v kronice ukončil v lednu 1962 Adolf Hýl (důchodce).

Jak zachytili kronikáři události 20. století?

Snahy o odloučení od Mošnova

Harty byly od svého vzniku správně přiděleny k německému Mošnou. Od roku 1850 volili Hartovští za přítomnosti zástupce z Mošnova tři členy výboru z nichž se vždy jeden účastnil jednání zastupitelstva v Mošnově a v Hartech pak sděloval, o čem zastupitelstvo jednalo. Prvým členem byl p. Vašica, který Harty zastupoval nejdéle dobu, pak Dybalík, Brauner, Golda, Hrabovský, Klimek a Lednický. Roku 1900 podali hartovští občané žádost sepsanou řídícím učitelem Janem Richterem z Petřvaldu o odloučení od německého Mošnova.

Tato žádost byla zamítnuta, protože syn zakladatele Hartů Moritz Vetter z Lilie byl poslancem moravského sněmu a měl snahu Harty poněmčít.

O vzhledu obce

Podél cesty jdoucí po délce vesnice táhla se pole p. Veřmiřovského. Tento později odkoupil pozemky od p. Klosa směrem k Lubině a roli u hartovské cesty rozprodal. Každý občan si odkoupil kousek před svým stavením, osázel ovocným stromovím, oplotil, čímž vzniklo na průčelní straně Hartů mnoho krásných zahrad, které zvyšují malebnost vzhledu obce.

1. světová válka

Nastaly těžké časy první světové války, která zasáhla Harty velmi citelně a narukovali: Alois, Vincenc a Emil Lyčkovi, Alois Pokluda, František Huvar, Ludvík Hrabovský, Viktor Kanclíř, Vojtěch Kilnar, Vilém, František, Josef a Leopold Žurovcovi, František Vašica, Viktor a Karel Vjaclovský, František Šindel, Alois Břežný, Alois Hýl, František a Leopold Ševčíkovi, Emil Venclík, Alois a Josef Vavrošovi, Richard Řepka, Albert Sklenák a František Bruzek. Do ruského zajetí se dostal Viktor Kanclíř. Lehce raněných bylo hodně, na bojišti zůstali František Bruzek a Vojtěch Kilnar.

Válka se zdála bez konce, všude se pracovalo bez chuti za stálého neklidu a nejistoty nadchá-

zejících zítřků. Úroda i dobytek se z větší části odváděl pro vojsko. Když nebylo dodáno vše v patřičné míře, přicházely реквизиice. Nastávala nouze... O obilniny a domácí produkty až tak nouze nebyla, horší to bylo s výrobky, které lidé byli nuceni kupovat. V žádném stavení nechýběl mlýnek na obilí, do mlýna se jezdilo často tajně. Potraviny se kupovaly většinou na lístky (cukřenky, chleбенky, masenky), které byly vydávány vždy v neděli dopoledne v obecním hostinci v Mošnově. Zaznamenány jsou rovněž přetrvávající střety mezi mošnovskými Němci a Čechy z Hartů při přidělování lístků, kdy si Hartovští stěžovali, že jsou rozdělovány nespravedlivě.

Konec války se však blížil a v posledních měsících se hartovští občané podíleli na kopání zákopů za Petřvaldem a Košatkou.

Osamostatnění obce, parcelace

Vznik samostatné Československé republiky v říjnu 1918 bylo pro občany Hartů důležitým mezníkem. Došlo k zavedení všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasovacího práva v obecních volbách a dosavadní obecní zastupitelstvo bylo přejmenováno na obecní radu a obecní výbor na obecní zastupitelstvo.

Vznik samostatného Československa v roce 1918 znamenal i úpravu volebních pravidel. Při prvních obecních volbách v Mošnově, kterých se Hartovští poprvé účastnili jako česká menšina, získali tři členy v obecním zastupitelstvu. Byli to Felix Lednický, Vincenc Lyčka a Jan Vašica. Rovněž se obnovila nepřetržující snaha po osamostatnění obce. Felix Lednický přímo v Národním shromáždění v Praze tlumočil přání Hartovských o samostatnost obce. Žádost o přidělení k hartovskému katastru projevil i mošnovský občan, rolník Josef Kovář.

V srpnu 1923 byla žádost Hartů o odloučení od Mošnova kladně vyřízena. Než však byla rozluka úředně potvrzena, museli se hartovští občané v listopadu 1923 zúčastnit obecních voleb v Mošnově. Ihned po těchto volbách bylo vládní vyhláškou z 5. listopadu 1923 úředně provedeno osamostatnění obce a byla ustanovena správní komise, která vyřizovala záležitosti obce až do řádných voleb.

V srpnu 1924 byla žádost o odloučení ministerstvem vnitra vyřízena. Po obecních volbách v listopadu 1924 bylo pak úředně provedeno rozdělení obcí.

Pro Harty byl jmenován vládním komisařem Jan Mrkvica, který vyřizoval obecní záležitosti až do řádných obecních voleb v roce 1925. Ty se však pro vzornou jednotnost obyvatelstva nekonaly – Hartovští se dohodli na jediné kandidátce a starostou byl zvolen Felix Lednický, který „nezištně

obětoval mnoho, aby bylo dosaženo toho, po čem toužili všichni dobří občané Hartovští – osamostatnění.“

Ihned po osamostatnění bylo přikročeno k opravě a rozšíření cest, jelikož byly ve velmi ubohém stavu. I zde je zmiňována jednotnost občanů, kdy byly práce hrazeny z jejich vlastních prostředků.

Rozdělením obcí byl též rozdělen jejich společný majetek a to v poměru 1:6 a Hartům byl vyplacen jejich podíl ve výši 36 000 Kč.

V roce 1923 došlo k jednání mezi obyvateli Hartů, které zastupoval F. Lednický a majitelem velkostatku v Nové Horce (Nelhubli) Moritzem Vetterem ohledně parcelace. Ten však na s podmínkami nesouhlasil a nato byla podána Hartovskými žádost, aby mošnovský dvůr, který rovněž patřil k Nové Horce, byl vzat v zábor a byl rozparcelován.

Po dlouhém jednání k parcelaci skutečně došlo a uchazeči obdrželi 3 měřice orné půdy. Přiděly neobdrželi ti, kteří měli dostatek vlastní půdy a pak ti, kteří se o ni neucházeli. Byli to František Šindel, Vincenc Bruzek a Emil Lyčka. Cena pak byla občané následně splácena. S velikostí a umístěním přidělů však občané spokojeni nebyli. Rovněž obec z parcelace získala 2 hektary půdy, která měla být následně pronajímána chudým.

Po parcelaci nelhubelského (novohoreckého) velkostatku se rovněž Harty ucházely o přiděl luk. Obec obdržela 2,02 ha luk.

Velký podíl na osamostatnění obce měla kromě ústředí Národní jednoty v Olomouci nesporně i Národní jednota v obci. Dne 9. července 1919 se sešli téměř všichni občané Hartů v hostinci pana Šindela, kde po přednášce p. učitele Milbergra, předsedy příborského okrsku, se skoro všichni občané stali členy nově založeného odboru Národní jednoty. Počet členů byl 49 a první měl toto složení: Felix Lednický, předseda, Adolf Hýl, jednatel, Josef Šindel, pokladník, František Vašica a Helena Havránková, členové výboru a Alois Vavroš a Ludmila Kylnarová byli náhradníci.

Národní jednota se stala ohniskem veškeré činnosti v obci a byly pořádány četné přednášky, plesy, hrána divadla v přírodě a byl podporován odběr Nového lidu. Z finančního zisku z akcí byly pořizovány předměty a nářadí určené pro společné užívání členů, tak např. v roce 1922 byly zakoupeny luční brány.

2. světová válka

Začátkem roku 1940 byl v Mošnově zřízen úřad vedoucího obvodu (Amtsleiterbezirk), v jehož čele stál vedoucí jménem Seidenberg. Harty byly spolu s dalšími přičleněny k tomuto obvodu a na něj také přešla část pravomocí starosty obce. Během války byl z funkce starosty dne 13. července 1940 odvolán Ad. Hýl na základě stížnosti Ant. Bortla. Došlo k tomu po třetím napomenutí. Důvodem



Zleva domy: čp. 17 Gansovi, čp. 23 Vjaclovští, čp. 38 obecní domek a vpravo čp. 30 Myškovi.

odvolání byla povinnost úřadovat německy, včetně veškerých písemností. Novým starostou byl jmenován Rudolf Scheuter, Němec z Rosenthalu (dnes Dvorek, součást Petřvaldu), který stál v čele obce až do konce války.

Za zaznamenání rovněž stojí to, že v září 1941 bylo z Hartů (v době války Lilien) vypovězeno 13 rodin. Občané se měli vystěhovat do jednoho měsíce do Protektorátu. Šlo o rodiny následujících obyvatel: A. Hýl, J. Kilnar, L. Kuběna, L. Rozehnal, K. Vjaclovský, V. Gelnar, R. Řepka, E. Venclík, Fr. Huvar, Fr. Venclík, R. Gans, J. Stuchlý, A. Břežný.

Místo nich měly zde být umístěny německé rodiny. Po jejich odvolání však byla tato výpověď zastavena.

Za projevenou nespokojenost týkající se distribuce krmiv na veřejné schůzi byli vězením v délce jednoho měsíce potrestáni Alois Břežný a František Huvar.

V roce 1942 byl uskutečněn pokus odebrat občanům pozemky, které jim byly přiděleny pozemkovou reformou. Pozemky měly být ponechány v nájmu. V roce 1943 bylo občanům odepřeno užívání luk na studéneckém katastru, které jim byly přiděleny pozemkovou reformou v roce 1927. Majitelé mohli zde získat za odměnu 20 % nasušeného sena. Tento stav trval dva roky.

Začal rok 1945, konec války a první měsíce po ní jsou v kronice obce zachyceny takto: „Poslední rok německé poroby byl patrný hned po Novém roce, když z bojiště v Horním Slezsku bylo slyšet dělové rány. Obcí procházeli ojedinelí němečtí vojáci a desorganisované menší jednotky. Mezi Albrechticemi a Mošnovem – „Na panském“ – bylo opět zřízeno německou armádou polní letiště. Skoro každodenními hosty nad naším krajem

byly svazy angloamerických bombardovacích letadel. V katastru naší obce nepadla žádná bomba. V dubnu 1945 přiblížila se fronta až na horizont kraje, takže byla pozorována na slezských pahorcích. Občané mohli pozorovati jaké hrůzy přináší s sebou válka, neboť noční požáry ve slezských vesnicích působily strašlivým dojmem.

Ze strachu před Rudou armádou projížděli kolem 28. dubna Němci z Jistebníka n. O. a jiných vesnic Hartami. Do vnitrozemí. S těmi odešla i rodina Antonína Bortla. Poslední týden poznali naši občané několik německých vojáků a důstojníků v obci ubytovaných. Poznali ty, kteří si od občanů vyprosili civilní šaty, aby mohli prchnouti, poznali i ty, kteří ač věděli, že boj proti Rudé armádě, je marný chovali se nadutě a panovačně. Na obranu Hart postavili Němci několik děl „na zálesí“ a u J. Stuchlého č. 22. Němci však z nich pro nedostatek střeliva nevystřelili.

Vojska Rudé armády přiblížila se v noci na 3. května do Petřvaldíku a dospěla až na jeho okraj. 4. května dostala naše obec první pozdrav Rudé armády, první ostřelování. U Emila Lyčky č. 1 byl první zásah, když důstojníci německé armády právě obědvali. Občané se svými svršky odstěhovali se do sklepů. Všechny domy v obci byly ostřelováním poškozeny. Nejvíce bylo poškozeno stavení Jaroslava Stuchlého č. 22. 5. května kolem 9 hodiny za deštivého počasí zaútočilo po celé šířce obce ze sousedního Petřvaldíka na Harty 13 tanků Rudé armády. Němci v obci prakticky nekladli odporu. Při bojích padli v Hartech 3 Němci, z Rudé armády nepadl žádný voják. Chvilé osvobození byly radostné a osvoboditelé byli podle toho uvítání a odměňováni. Dva dny procházely obcí jednotky, vozy Rudé armády, aby pronásledovaly ustupující Němce. S postupující armádou byly vzaty koně (devět) i dobytek na zásobování. Týden pracovali občané na úpravě letiště.

Poválečné události

Život samosprávy začal schůzí bývalého obecního zastupitelstva, kterou svolal jeho bývalý starosta Adolf Hýl ve svém bytě. Členové uznali, že dosavadní složení již není možné a tak byl ustaven 13. května 1945 první místní národní výbor v tomto složení: Adolf Hýl, Jaroslav Stuchlý, Richard Řepka, Gelnar Josef, Myška František, Břežný Felix, Tománek Miloš a Břežný Alois. V obci byla ustanovena z místních občanů milice. Jejím velitelem byl ustanoven Leopold Žurovec. Vojenským velitelem obce byl Rus v hodnosti staršiny (rotmistra), který předal obec samosprávně Adolfu Hýlovi.

Jedinci nesouhlasili s touto volbou a proto staršina svolal občany před hostinec a nechal veřejně projevit vůli občanů. Všichni občané projevili Adolfu Hýlovi důvěru. Novým velitelem milice byl zvolen Felix Břežný. Sbor milice fungoval asi

do 15. června. Milice měla hodně práce, neboť někteří místní občané byli viděni, jak chodili na procházku do německých usedlostí Bortlových s pytlek na zádech.

Velkým přínosem pro občany byl příchod čsl. letců, kteří byli v Hartech ubytováni. Počet strojů na letišti „na panském“ byl 378. Letci byli u občanů velmi oblíbení, o čemž svědčí malá slavnost v zahradě p. Richarda Řepky, kterou jim občané připravili (opatřili i kapelu). Josef Gelnar a Miloš Tománek provedli soupis věcí a náradí z usedlostí Bortlových a MNV vyzval občany o dobrovolné vrácení všech odcizených věcí. Mnozí občané věci vrátili, mnozí si je ponechali a přihlásili jako konfiskát, ale přesto mnoho věcí se ztratilo.“ ... „Když se uprchlí Němci vrátili, přivedli partyzáni vedení Břetislavem Hrubým bývalého politického vedoucího v Hartech Antonína (Bortela) a veřejnými posměšky ho vedli vesnicí. Bitím ho nutili, aby pověděl, kteří občané z Hart chodili k němu žalovat na spoluobčany. Bortel po delším otálení pověděl.“ ... „Svršky zabavené A. Bortlovi byly předány pí Marii Havlíkové, neboť A. Bortel byl spoluvíníkem na smrti jejího manžela.“ ... „Německé usedlosti Antonína a Jana Bortla byly dány pod národní správu. Čís. 33 bylo přiděleno Oldřichu Tománkovi, který se přidělu vzdal ve prospěch svého bratra Miloše Tománka a čís. 34 Felixu Břežnému.

O státní občanství podávají si žádost Jan Bortel a Čeněk Veřmiřovský. Proti žádnému nebylo ve vyhláškovém řízení námitek, ale Janu Bortlovi čsl. občanství přiznáno nebylo.“

Dne 20. září 1945 byly v obci aklamací provedeny volby do místního národního výboru v hostinci J. Šindla a z pléna byl následně předsedou zvolen Adolf Hýl.

A kronikář uzavírá rok 1945 těmito větami: „Z Hart se odstěhoval Gelnar Josef s rodinou. Narodily se čtyři děti. Zemřeli: Huvar Josef, Jan Bortel ml., Klímek Josef, Vašicová Filipina. Během léta byly skoro všechny domky uvedeny do původního stavu.“

Zemědělské družstvo

V Hartech nikdy nevzniklo skutečné zemědělské družstvo. Ovšem již před 2. světovou válkou byly prováděny společné nákupy zemědělských strojů. Důvodem pro společný nákup byl nedostatek finančních prostředků jednotlivých zemědělců. A tak se seskupovali a nakupovali různé stroje, které nazvali jako družstevní – byly to secí a žací stroje, mlátičky apod.

Po elektrizaci obce v roce 1936 bylo vytvořeno 17členné mlátičí družstvo, byla zakoupena výkonná mlátička, během okupace byli členy družstva všichni zemědělci.



Bohužel nekvalitní fotografie. Pohledů zachycujících více domů je málo (Pamětní kniha, Státní okresní archiv Nový Jičín).

Veřejná doprava

Harty nikdy nebyly přímo napojeny na železniční nebo autobusovou dopravu. Zachoval se však dopis Okresního úřadu v Novém Jičíně z 30. října 1930 adresovaný Ondřeji Swientoňovi ze Zábřehu nad Odrou, kde se o možné autobusové lince z Ostravy do Hart píše. Byl-li provoz skutečně zahájen, není známo.

Dopis je uložen ve Státním okresním archivu Nový Jičín.

1946

V červenci byla odsunuta rodina Johanna Bortela, předsedou MNV se stal Alois Hýl, na krmáš sehráli ochotníci pod vedením Josefa Ganse „Podhorský grunt“, odstěhoval se Dominik Válek do Ostravy-Hrabůvky a okresní národní výbor navrhl sloučení Hart s Petřvaldem proti čemuž se místní národní výbor v Hartech odvolal.

1947

Byly konfiskovány dvě německé usedlosti – Hartovští občané obdrželi pozemky z konfiskátu Jana a Antonína Bortela (částečně), Alfréda Pische, Josefa Meiera, Anežky Simprové a Rudolfa Scheutera. Jak uvádí kronika: „Přídělové řízení se neobešlo bez třenic mezi místními občany. Mnozí záviděli těm, kteří měli přednostní právo. Celá záležitost byla nakonec vyřízena ve smíru.“ Obci bylo přiděleno 60 arů A. Pische a štěrkoviště za usedlostí Bortlů.

Vodní družstvo vybudovalo kryté potrubí kolem zahrady J. Bojdy (čp. 21) až k zahradě R. Řepky (čp. 26). Do vlastnictví byla Felixi Břežnému přidělena usedlost čp. 34 a čp. 33 Vladimíru Lhotákovi, volyňskému Čechovi, který se v Hartech usadil, když mu tuto usedlost odstoupil Miloš Tománek.

1948

Na krmáš sehráno v režii J. Ganse divadelní představení „Hanička z Podlesí“.

1949

Byl založen přípravný výbor sboru dobrovolných hasičů, předseda byl Emil Venclík ml., bylo vystavěno veřejné osvětlení v obci, odstěhoval se Vojtěch Mácha (čp. 20) a 2.–3. července přišla povodeň.

1950

V lednu byl založen sbor dobrovolných hasičů, bylo vybudováno telefonní vedení z petřvaldské pošty (hovorna byla na čp. 29 u Vojtěcha Gelnara).

1951

Přistěhoval se na čp. 25 Břetislav Hrubý a z téhož čísla se odstěhoval Emil Venclík a Josef Gans (čp. 17).

1952

Josef Bojda se rozhodl provést venkovní instalaci pro obecní rozhlas, opatroval si k tomu i sám materiál a spolupracoval s Aloisem Vašicou. Dne 11. května bylo provedeno zkušební vysílání. Přistěhoval se Jaroslav Raník s rodinou na čp. 15 a Josef Malík na čp. 25, odstěhovali se Bohumír Lednický a Josef Gelnar do Petřvaldu. Nový dům si postavil František Klečka (čp. 41), stál proti zahradě A. Vašici (čp. 6) a byl dostavěn v r. 1953. Samostatní zemědělci byli: Lad. Lyčka (7,78 ha), Lud. Hrabovský (6,73 ha), L. Žurovec (7,37 ha), Vl. Lhoták (10,62 ha), J. Veřmiřovský (10,08 ha) a A. Břežný (7,41 ha). Většina obyvatel byla zaměstnána ve Vítkovických železárnách nebo kopřivnické Tatře, mnozí byli kovozezemělci.



Zimní nálada málo (Pamětní kniha, Státní okresní archiv Nový Jičín).

1953

Dne 17. ledna se uskutečnil tradiční hasičský ples, na schůzi 4. února 1953 byl zvolen přípravný

výbor pro případ jednání o vytvoření JZD, lidovou knihovnu se 164 svazky tenkrát vedl Josef Frýdl.



Kam vyrazíme? Momentka z křižovatky v obci, v pozadí dům Veřmiřovských (Foto zapůjčil Václav Gans).

1954

Na podzim se započalo s přípravou stavby vodní nádrže, která měla být na pozemku Karla Vjaclovského. V listopadu byl založen výbor žen předsedkyní byla Dobroslava Tománková.

V kronikářském záznamu z roku 1954 se objevuje věta, která předznamenává další osud obce:

„V září započali příslušníci čsl. armády zaměřování v katastru obce i v katastrech sousedních obcí. Mezi občany se šíří domněnky, že v katastru obce bude letiště, a obec bude přestěhována. Pravdivost těchto domněnek není možno prozatím ověřit.“

1955

„Vyměřování katastru započaté na podzim minul. roku, uvádí kronikář v následujícím roce 1955, pokračovalo po celou zimu. 12. dubna bylo předsedovi národ. výboru Zd. Machovi sděleno, že obyvatelé obce Hartý se musí do konce r. 1955 vystěhovat. Okresní národní výbor nabídl občanům usedlosti v obcích t. zv. pohraničí. Obě tato rozhodnutí byla pro občany Hart velmi krutá. Skoro všechny domky byly opraveny a hospodářství zveleběna příčinlivostí jich samotných. Většinou domkaři zaměstnaní v průmyslových závodech věnovali se po práci svým malým hospodářstvím, která si udržovali v pořádku. Nyní jsou jim nabídnuta zničená a opuštěná hospodářství v pohraničí.

S takovým rozhodnutím se občané nemohli smířiti. Žádali, aby jim byly postaveny náhradní

rodinné domky. O tomto návrhu se vedla dlouhá jednání, byl zkoumán způsob nabytí přímo v obci orgánem národní bezpečnosti, zda někdo nenabyl majetek ziskuchtivým způsobem. Návrh občanů na stavbu rodinných domků byl přijat a občanům byly nabídnuty typové domky celostátně schválené pro individuální bytovou výstavbu. Byly nabídnuty tři typy. Občané nebyli spokojeni s uspořádáním – s ohledem na místní poměry bydlení (výměnkáři) a žádali o přestavbu navržených typů.

Aby se občané mohli rozhodnout o velikosti nové stavby, žádali o provedení odhadů starých usedlostí a stanovení výkupní ceny. Zástupci krajského národního výboru provedli soupis nemovitostí u jednotlivých usedlostí (soupis trval 6 dní). Rovněž i soupis ovocných stromů byl proveden. Pro krajský archiv bylo provedeno ofotografování budov. Tyto přípravné práce trvaly do 27. května.“ ... „Veškeré budovy i pozemky byly vykoupěny na letiště cca za půl milionu korun Kč, což se rovná obnosu, který byl v r. 1937 zaplacen za provedenou melioraci katastru obce Hartý. Občanům byly předloženy k projednání předběžné návrhy čtyř nových typů domků.

Dne 23. června bylo započato s uzavíráním prodejních smluv mezi majiteli domků a čl. státem zastoupeným okresním národním výborem. Hartovští občané prodávají za odhadní cenu a čl. stát se zavazuje postavit jim náhradní domek zvoleného typu do konce r. 1956.“

Dne 25. září 1955 se do Petřvaldíku jako první odstěhoval Miroslav Šrámek s rodinou. Viktor a Anežka Kancířovi si zakoupili mlýn v Petřvaldíku a odstěhovali se 28. června 1956. Dne 25. července 1956 se odstěhoval do Stikovce u Příboře Václav Mácha (jeho dům č. 2 stál již na katastru Petřvaldíka, těsně za hranicí obce). Vladimír Lhoták se odstěhoval do hospodářské usedlosti v Příboře, Rudolf Gans si koupil domek v Příboře a František Myška se rozhodl postavit si domek sám. Většině občanů však byl postaven náhradní dům.

„Krajský národní výbor s voj. správou zajistili pozemky pro náhradní domky v sousedním Petřvaldě na t. zv. Landeku v rozloze 6 ha. Každý domek bude mít i zahradu o celkové výměře 1 500 m². Situační rozmístění nových domků v zastavovacím plánu bylo ponecháno na vůli občanů. Tímto si občané si zvolili sousedy buď podle toho, jak byli již dlouhá léta na ně zvyklí nebo si zvolili sousedy nové.“

Probíhala řada jednání o konkrétní podobě projektů domů a dne 17. října započala prováděcí firma národní podnik Moravoslav z Přerova s výstavbou.

Osud Hartů se chýlil ke svému konci, přesto byla ještě v posledním roce pořádáno několik kulturních akcí, v den krmáše byla uspořádána dokonce veselice.



Dětský ples, 12. 2. 1956.

1956

V kronice obce se o roce 1956 píše: „Celou zimu byly časté plískanice a sněžení s malými mrazíky, ale občané se zájmem sledovali výstavbu nového sídliště v Petřvaldě, kde se po celou zimu pracovalo nepřetržitě.

Rovněž na úpravě plochy pro letiště se horečně pracovalo, ornice byla, na celé ploše která byla určena na letiště, svážená na veliké hromady, nížiny byly vyrovnávány a jen docela malé plochy byly obhospodářovány. Předseda místního národního výboru Zdeněk Mach měl hodně práce a starostí s likvidováním obce, snažil se podávat informace a pokyny nejen občanům, ale i všem úřadům, které byly zúčastněny na vyhlazení obce. Majetek občanů hartovských byl vykoupěn obnosem 4,000.000 Kč kterýžto obnos byl uložen na vázaný bezúročný účet u státní spořitelny v Nov. Jičíně.

Pro vzpruhu a zahnání myšlenek na ztrátu majetku v Hartech byla v červnu 1956 založena pobočka jednoty zahrádkářů, která měla za úkol školiti mladé občany ku zakládání zahrad v novém

sídlišti v Petřvaldě. Do vínku zahrádkářům darovali občané mlátící soupravu, která byla prodána a za získaný obnos byla zakoupena traktorová fréza s pluhem a valníkem, tato má sloužiti všem zahrádkářům v novém sídlišti.“

Datum stěhování bylo určeno na slavnostní veřejné schůzi místního národního výboru dne 29. září 1956 na rozloučenou, kam se dostavili všichni občané Hart a hosté.

Těžce se loučili starousedlíci s vykoupnými domky, které byly určeny na zbourání.

První stěhování do nových domů v Petřvaldě proběhlo 1. října, další následně a poslední se stěhoval dne 16. prosince hostinský Josef Šindel s rodinou.

Bohuš Klečka s rodinou z č. 12 byl přestěhován do závodního bytu v Ostravě-Hulvákách koncem ledna 1957 a v únoru Josef Malík č. 26 do Havířova.

Po vystěhování byly okresním národním výborem rozprodávány domy za odhadní ceny. O materiál byl zájem z celého okolí, dokonce až z Hlučínska či Slovenska.

Za nízkou cenu či zdarma byl získán materiál z hospodářské budovy č. 19 na stavbu školičky v Petřvaldě, na přístavbu sokolovny v Petřvaldě byla využita hospodářská budova č. 7 a požárníci v Petřvaldě získali materiál z hasičské zbrojnice.

Zachování církevních památek se ujal mošnovský farář Jan Willisch (farářem v l. 1939–1959), ten nechal odnést do Mošnova obraz Umučení Páně z kapličky, která snad postavil rolník Demel z č. 35. O samotnou kapličku postavenou z darů občanů se nezajímal nikdo... Kamenný kříž byl rozebrán a p. Františkem Venclíkem z č. 1 v Petřvaldě svépomocí znovu postaven.



Společná fotografie z výletu na Bouzov, asi v roce 1956 (Foto zapůjčil Václav Gans).

Plavostu' schu'xi ni'stu'ho na'rodu'ho
ry'boru - Kartek 29 káři 1956 lyli
přetomci:

[illegible]

*Podpisy obyvatel z poslední veřejné schůze místního národního výboru 29. září 1956. Na rozloučenou...
(Pamětní kniha, Státní okresní archiv Nový Jičín).*

Harty dům od domu

Pamětní kniha Hartů obsahuje i cennou fotografickou dokumentaci domů před jejich zbouráním.



Dům čp. 1 patřil Antonii a Františkovi Venclíkovým.



V čp. 2 bydleli Anna a Alois Břežní.



Dům čp. 3 patřil Anně a Josefu Šindelovým (hostinský).



Dům čp. 4 Marie a Felix Horkelovi.



Čp. 5 Ludmila, Jiřina a Bohumír Lednický.



Dům čp. 6 vlastnili Božena a Alois Vašicovi.



V čp. 7 bydleli Milada a Leopold Žurovcovi.



Čp. 8 Anežka a Josef Kilnarovi.



Dům čp. 10 patřil Anně a Karlovi Novobilským.



V čp. 11 bydleli Viktorie a Karel Frýdlovi.



Čp. 12 V pronájmu – bydlela zde rodina Boh. Klečky.



Dům čp. 13 Marie a Ludvík Hrabovští.



Dům čp. 14 Milada a Karel Klímkovi.



Čp. 15 patřilo Marii a Františkovi Huvarovým.



Dům čp. 16 Josefka a Zdeněk Machovi.



Čp. 17 Marie Máchová, Rudolf, Amálie a Karla Gansovi.



V čp. 18 bydleli Helena a Ludvík Rozehnalovi.



Dům čp. 19 Marie a Ludvík Kuběnovi.



Čp. 20 Eliška a Ladislav Lyčkovi.



Pohled na dům Alžběty a Jaroslava Stuchlých, čp. 22.



Dům Milady a Josefa Mrkvicových čp. 24.



Dům Jarmily a Richarda Řepkových (čp. 26).



Pohled na dům (čp. 27) od jihovýchodu, kde bydleli Adolf Hýl a Karolína a dále Jaruška a Miroslav Šrámkovi.



Dům Anežky Smolenové (Sklénákové) čp. 28.



Čp. 29 – Blaženy a Vojtěcha Gelnarových.



Dům čp. 30 Anna a František Myškoví.



Dům čp. 32 Františka a Jan Veřmiřovští.



Dům čp. 38 – budova MNV postavená v roce 1928.



Usedlost čp. 39 Miluše a František Huvarovi.



Čp. 40 – hasičská zbrojnice.



Čp. 41 Klečka František a Bohumila.

Demografické údaje

Nejstarší údaje jsou uvedeny v protokolu z roku 1794 (viz samostatný text), další konkrétní údaje jsou **z roku 1900**.

Číslo popisná.

- | | |
|------------------------------|---|
| 1 Marie Venclíková | 15 Marie a František Huvarovi |
| 2 Alois Břežný | 16 Josefka a Zdeněk Machovi |
| 3 František Šindel | 17 Marie Máchová, Rudolf, Amálie a Karla Gansovi |
| 4 Karel Caga | 18 Helena a Ludvík Rozehnalovi |
| 5 Fil. Vašicová | 19 Marie a Ludvík Kuběnovi |
| 6 Jan Vašica | 20 Eliška a Ladislav Lyčkovi |
| 7 Josef Žurovec | 21 Anna a Josef Bojdovi |
| 8 Josef Kilnar | 22 Alžběta a Jaroslav Stuchlí |
| 9 Felix Kanclíř | 23 Anna a Karel Vjaclovští |
| 10 Vinc. Brusek | 24 Milada a Josef Mrkvicovi |
| 11 Jan Frídl | 25 Drahomíra Hrubá |
| 12 Josef Huvar | 26 Jarmila a Richard Řepkovi |
| 13 Josef Hrabovský | 27 Karolína a Adolf Hýlovi a dále Jaruška a Miroslav Šrámkovi |
| 14 Adolf Klímek | 28 Anežka Smolenová (Sklenáková) |
| 15 Vinc. Huvar | 29 Blažena a Vojtěch Gelnarovi |
| 16 Isidor Sklenák | 30 Anna a František Myškovi |
| 17 Jan Gans | 31 Františka a František Vašicovi a rodina Vincence Lyčky |
| 18 Cyril Toman | 32 Františka a Jan Veřmiřovští |
| 19 Josef Gold | 33 Vladimír Lhoták a Anastazie |
| 20 Antonín Dostál | 34 Felix Břežný |
| 21 Vinc. Vavroš | 35 Dobroslava a Miloš Tománkovi |
| 22 Jan Řepka | 36 bylo prázdné |
| 23 Karel Vjaclovský | 37 Veřmiřovská Anežka |
| 24 Vinc. Lyčka | 38 místní národní výbor (obecní domek) |
| 25 (1827), Marie Kovalčíková | 39 Miluše a František Huvarovi |
| 26 ? | 40 hasičská zbrojnice |
| 27 Josef Hýl | 41 Klečka František a Bohumila |
| 28 Petronila Sedláčková | |
| 29 Růžena Gelnarová | |
| 30 Petr Myška | |

Doplněno dle plánu Zdeňka Macha.

Zdroj:

Velkostatek Nová Horka, kolonie Lilien, gruntovní kniha, uloženo v Zemském archivu v Opavě

Zpracoval Jiří Lyčka

Harty – čísla popisná a majitelé, r. 1956

- 1 Antonie a František Venclíkovi
- 2 Anna a Alois Břežní
- 3 Anna a Josef Šindelovi (hostinský)
- 4 Marie a Felix Horkelovi
- 5 Ludmila, Jiřina a Bohumír Lednický
- 6 Božena a Alois Vašicovi
- 7 Milada a Leopold Žurovcovi
- 8 Anežka a Josef Kilnarovi
- 9 Anežka a Viktor Kanclířovi
- 10 Anna a Karel Novobilští
- 11 Viktorie a Karel Frýdlovi
- 12 Marie Břežná, Karla Šrámková. V pronájmu zde bydlela rodina Boh. Klečky.
- 13 Marie a Ludvík Hrabovští
- 14 Milada a Karel Klímkovi

Počet obyvatel

Rok	Počet domů	Počet obyvatel celkem	z toho Čechů/Němců
1811	19		
1880	30	186	182/4
1890	29	210	125/85
1900	29	196	126/64/4 židé
1910	30	208	188/10/2 židé
1921	31	195	194/1
1930	35	215	201/14
1939	-	217	204/13
1952		179	

(Pozn.: údaje o počtu obyvatel a národnosti se z různých údajů mírně liší.)

Správní začlenění obce – správní okres

R. 1850 okres Nový Jičín, 1855 Příbor, 1868 Nový Jičín, 1850 osada Mošnova, 1923 samostatná obec, 1956 obec zrušena. R. 1957 název Harty jako obce zanikl.

Harty jsou připomínány i ve **znaku** Petřvaldu z roku 1999 – v červeno-modře polceném štítu

drží stříbrný páv, který je erbovním znamením rodu Petřvaldských, zlatou biskupskou berlu volně se vázící k symbolice starších obecních pečeti. Barevností štítu se obec hlásí k Moravě, jeho rozpolcení připomíná připojení dvou obcí se samostatným katastrem – Petřvaldíku a Hart.

Náboženské vyznání obyvatel

Občanstvo hartovské bylo náboženského vyznání římskokatolického, jen přechodně bydleli v Hartech Židé. Po osamostatnění Československa přestoupila řada občanů k nově vzniklé národní církvi československé a mnoho jich též vystoupilo do bezvyznání. Podle sčítání lidu v roce 1930 bylo římskokatolického vyznání 140 obyvatel (69,65 %), československého 55 lidí (27,36 %) a bez vyznání 6 obyvatel (zdroj: Kronika Římskokatolické farnosti Petřvald u Nového Jičína).

Osada po svém založení byla přifařena do Mošnova a vzhledem k tomu, že zdejší osadníci byli většinou Češi došlo r. 1794 ke změně a Harty spadaly do Petřvaldu. Farní obvod tvořil Petřvald, Petřvaldík, Harty a od r. 1787 i dva domky z Košatky v Zimném dole.

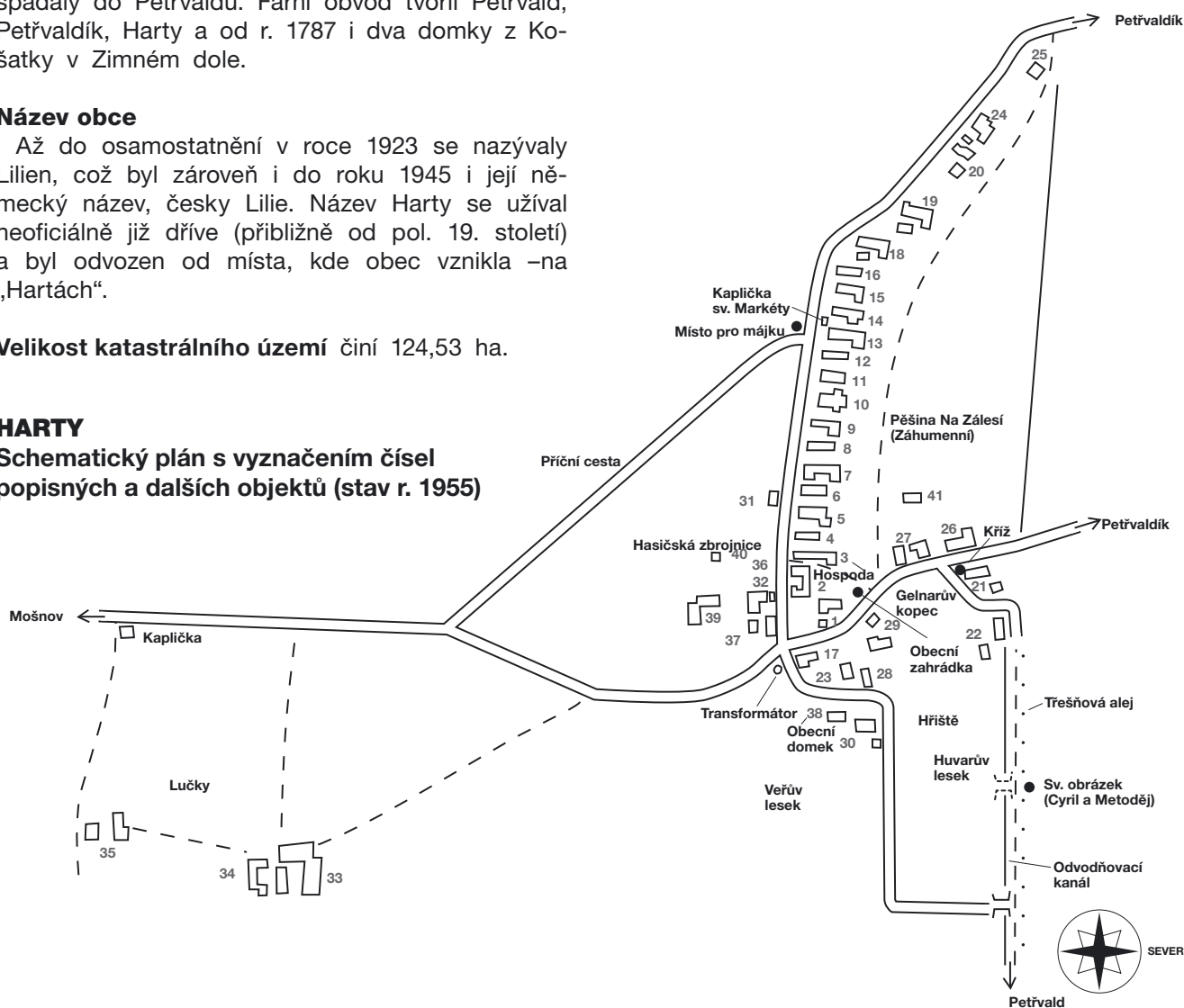
Název obce

Až do osamostatnění v roce 1923 se nazývaly Lilien, což byl zároveň i do roku 1945 i její německý název, česky Lilie. Název Harty se užíval neoficiálně již dříve (přibližně od pol. 19. století) a byl odvozen od místa, kde obec vznikla –na „Hartách“.

Velikost katastrálního území činí 124,53 ha.

HARTY

Schematický plán s vyznačením čísel popisných a dalších objektů (stav r. 1955)



Zpracováno dle originálního podkladu Zdeňka Macha.

Představitelé obce

Poslední člen obecní rady v Mošnově byl Čeněk Lyčka.

Po osamostatnění byli tito starostové:

- 1923–1924 Čeněk Lyčka
- 1924–1928 Felix Lednický
- 1928–1932 Ludvík Hrabovský
- 1932–1941 Adolf Hýl
- 1941–1945 Rudolf Scheuter
- 1945–1954 Adolf Hýl
- 1954–1956 Zdeněk Mach

Osada Harty spadala po správní stránce k německému Mošnovu. Od r. 1850 volili hartovští občané tři členy výboru a bylo požíváno razítko GEMEINDE ENGELSWALD¹⁾ UND LILIEN. Člen představenstva měl právo ověřovat méně významné doklady razítkem OBECNÍ PŘEDSTAVENSTVO V LILII.

Po osamostatnění obce se používalo razítko s nápisem – Obecní úřad v Hartech.



V období okupace – Gemeinde Lilien.

Po roce 1945 – Místní národní výbor Hartý a posledním bylo razítko s nápisem – Rada místního národního výboru v Hartech, okres Nový Jičín.

Poznámka

1) Engelswald – Mošnov

Někteří řemeslníci a učitelé pocházející z Hart

- **řemeslníci** – Anton Bortel, stolař, Jan Veřmiřovský, kovář František Huvar, malíř písma a pokojů, Karel Klímek, oprava kol (měl první motorku v Hartech), L. Žurovec, svážel mléko a vozil jej na otevřeném nákladáku zákazníkům do Ostravy, Josef Mrkvica, rovněž mlékař, František Vašica, obchod, Josef Šindel, hostinský.

- **učitelé** – Vilém Hýl, bydlel a učil v Jistebníku na měšťance, František Gelnar, učil v Ostravě na vys. škole, František Vašica, učitel ve Staré Vsi n. Ondřejnicí.

Zdroje:

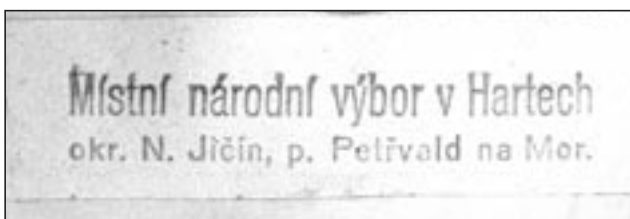
Pamětní kniha Hartů.

Kronika obce Petřvald.

Hartý – inventář, zpracoval Mgr. Pavel Šusta-

la, Státní okresní archiv Nový Jičín.

Turek Adolf a kol. (2004): Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a severní Moravy, Zemský archiv v Opavě, Opava.



Památky a jiná místa v obci

Sakrální stavby

- dřevěný **kříž** – byl v obci pravděpodobně již od založení a stál před domem č. 21. V roce 1898 byl nahrazen křížem z bílého mramoru. Z Hart byl převezen do Petřvaldu a dnes stojí v zahradě domu čp. 209, ul. Harty. (Pozn.: v literatuře se porůznu uvádí, že kamenný kříž byl vybudován v r. 1841.) Kříž nese nápis: Poutníče zde málo stůj,/rány moje rozvažuj,/rány moje kynou,/léta



Kamenný kříž z roku 1898 v Hartech.

tvoje hynou,/přijde smrt, soud nastane,/kam se duše tvoje dostane.

- **kaplička sv. Markéty** byla postavena po požáru, který postihl obec v roce 1877. Kaplička stála mezi č. 13 a 14, nebyla využívána k církevním záležitostem, v kapli byl dřevěný oltář, zvonilo se ráno, v poledne a večer. Obrázek z kaple je snad v kostele v Petřvaldě. Kaplička byla vystavěna na místě dřívější zvonice (pravděpodobně v podobě dřevěného sloupu se zvonem), která při požáru v roce 1877 shořela. Do nové kaple z ní byl přenesen zvon.
- **kaplička** u cesty do Mošnova – stála na levé straně ve směru z Hart do Mošnova (na straně Luček), možná na rozhraní katastrálních území. Byla zasvěcena P. Marii Sedmibolestné, nacházel se v ní obrázek na plechu. Byla zděná o půdorysu cca 1,0x1,5 m, s malým oknem a dvířky na otvírání, na střeše se nacházel křížek a okolo stály dvě lípy. Byla podobná kapličce v Petřvaldě u kostela.
- **obrázek Cyrila a Metoděje** za sklem, byl umístěn na dřevěném sloupu se stříškou, stál u cesty do Petřvaldu v místech, kde se napojoval chodník vedoucí kolem hřiště a „lesíku“, kde se hrávalo divadlo na krmáš.

Další stavby a místa

- dřevěný **větrný mlýn** stál v Hartech u čp. 24 a byl zbourán ve 30. letech 20. století (info Ladislav Lyčka, rovněž v publikaci Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960 je zmínka o mlýnu – v roce 1911).
- **obecní domek** čp. 38 – postaven r. 1928 nákladem 29 000 Kč. Byla v něm kancelář místního národního výboru, obecní knihovna a obecní váha.
- **hasičská zbrojnice**, sloužila i konání schůzí apod. plesy byly v hospodě. (Více viz kapitola Místní jednotka Sboru dobrovolných hasičů.)
- dřevěná, již značně chatrná hřbitovní **lávka** přes Lubinu v Petřvaldě byla koncem r. 1928 na náklad úřadů stržena a byla postavena nová r. 1930
- jediná zpevněná **komunikace** v obci byla Petřvaldík–Harty–Mošnov. Ostatní byly prašné polní cesty nebo chodníky.
- **obchod** čp. 31 Františka Vašici – smíšené zboží, otevřen tenkrát „když byli doma“
- **hospoda** čp. 3 (Josef Šindel) – občasně se hrávalo kino, nacvičovalo se divadlo a v sále schůze, rovněž se zde konaly bály – jedenkrát v roce v zimě, vždy v neděli odpoledne.
- oplocená **Obecní zahrádka** (mezi čp. 1 a 27) – místo, kde se konaly oslavy státních svátků, byla zde v r. 1918 zasazena lípa, květinové záhony



Kaplička sv. Markéty.

- **hřiště** u čp. 30 bylo zřízeno po 2. sv. válce, bylo travnaté hřiště, v Hartech se ale nehrála žádná soutěž.
- **Veřův lesek** – březový hájek, kde se hrávalo divadlo před 2. svět. válkou, po válce v **Huvarově lesíku**
- **Gelnarův kopec** (u čp. 29) – mírný svah, jediný v obci, kde se sáňkovalo
- **Šindelův chodník** – zkratka kolem Obecní zahrádky přes hospodu na hlavní silnici
- **poštovní schránka** na čp. 31, docházel zde pošťák z Petřvaldu
- **telefon** – obecní hovorna u p. Gelnara čp. 29, linka zavedena z pošty v Petřvaldě v roce 1950
- na **vlak** se docházelo hlavně do Jistebníku, neboť to bylo blíže než do Studénky a do Ostravy to pak bylo levnější. Do Petřvaldu se pak pěšky chodilo na autobus, do školy, k lékaři, do kostela a na hřbitov.
- nebyl obecní **vodovod**, ale každá chalupa měla svou **studnu**
- kolem domů byly zahrady a dále pak pole (pěstovalo se obilí, brambory, řepa a další), na seno se chodilo na louky u Odry

Některé významnější události v obci

- 1931 se započalo s regulací Lubiny v úseku kolem Hart
- 1935 vodní družstvo, které bylo v Hartech založeno též roku, předložilo okresnímu úřadu v Novém Jičíně projekt na odvodnění celého katastru. Jeho předsedou byl Adolf Hýl. Odvodnění bylo realizováno v l. 1937–1939 pod odborným dozorem Aloise Pernici ze Zubří. Kolaudace proběhla 23. února 1939.
- elektrizace obce započala v lednu 1936
- v červenci 1936 bylo ustanoveno mlátičí družstvo s 15 členy, bylo zakoupeno mlátičí složení
- v obci nebylo založeno zemědělské družstvo, jakýmsi předchůdcem po válce byly obecní zemědělské stroje, které byly využívány více rolníky – obecní mlátička, fukar, brána apod. Obilí se vozilo mlít do mlýna v Mošnově přes brod. Dodávky obilí, brambor apod. se odvážely vozy na železnici do Sedlnic.

Poutě a jiné akce

Krmáš se konal o víkendu nejbližší svátku sv. Markéty (13. 7.), hrálo se divadlo a konala se mše v kostele v Petřvaldě, nechybělo kolo štěstí, vystupoval s krasojízdou p. Adámek z Petřvaldu, atrakcí byla lanová dráha, hasiči měli své soutěže. Tradiční byly rovněž smaženice v Podlístí a kácení máje (májka stávala přes cestu naproti čp. 13). Spolkovou činnost reprezentoval mimo jiné odbor Národní jednoty (založen 9. července 1919), který organizoval přednášky, plesy a další.

Zpracováno podle Pamětní knihy Hartů a vzpomínek pamětníků.

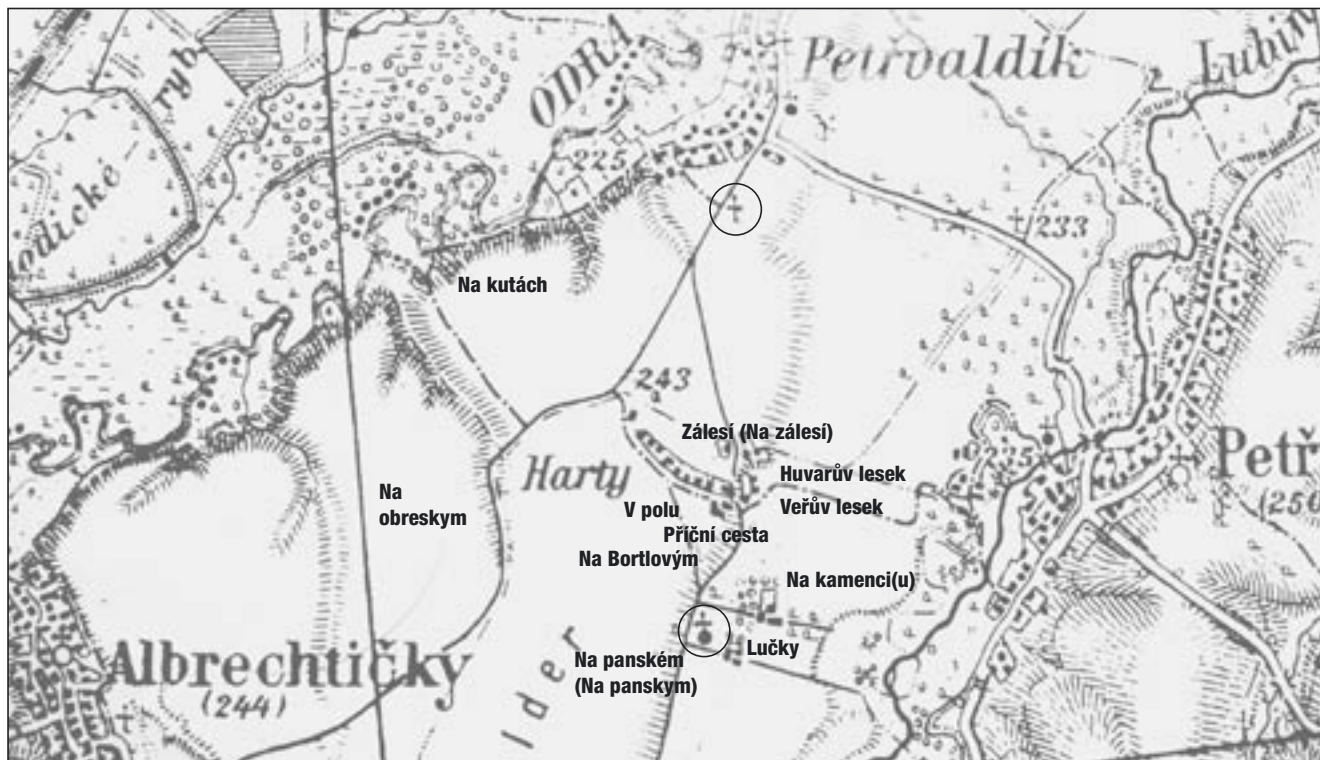
Fotografie jsou uloženy ve Státním okresním archivu Nový Jičín.

Připravil Radim Jarošek.



Hasičská zbrojnice.

Pomístní názvy



Hartý na mapě z. r. 1931, kterou vydal Vojenský zeměpisný ústav v Praze, list Nový Jičín, orig. měřítko 1 : 75 000. Zřetelně je znázorněno mírné návrší oddělující Odru od Lubiny, které se táhne od Mošnova, přes Hartý až ke Košatce. Je zachycena kaplička na Lučkách a kříž již na katastru Petrvaldíku (šlo pravděpodobně o dřevěný kříž).

Jak se v Hartech mluvilo

Hartý patřily spolu s okolními českými obcemi do lašské nářeční oblasti, konkrétněji do přechodové oblasti mezi nářečním typem západolašským (opavským) na jedné straně a východolašským (ostravským) a moravskolašským na straně druhé.

Příklad mluvy:

Kaj iděš? Iděme z Myščenu, Žurovčenu a Vencličku vypichovať osti do rypsu staré Veřce na Bortlové. Přiděš tež? Vem si trávnícu na osti.

(Kam jdeš? Jdeme s paní Myškovou, Žurovcovou a Venclíkovou vypichovat bodláky (osti) do řepky tchyni paní Veřmiřovské na pole, které patřilo panu Bortlovi. Přijdeš taky? Vezmi si trávníci.

Pozn.: Trávníce je čtverec látky se čtyřmi popruhy, dva se uvázaly v pase a dva svázaly za krkem a tím se vytvořila kapsa na břicho na odkládání ostí. Používala se na nošení trávy, na ni se dala hromádka trávy, popruhy se svázaly do kříže a na zádech odnesla domů.

Slova se zkracovala a mluvilo se krátce.

Příklady slov:

Brco – dřevěný trámec – část vah na které se připevňovaly postroje od chomoutu, pokud vůz

táhl dvě zvířata (úsloví: křivý jak brco – mírně ohnutý)

Ganěk – chodba domě

Hnojačka – močůvka

Humno – hliněná udusaná podlaha ve stodole (mlat)

Chliv – chlív

Chlivky – malé chlívky pro prasata, kozy

Chomut – chomout

Kobzolový koš – proutěný košík se dvěma uchy na sbírání brambor

Mostiny – kulaté trámce, byla z nich udělána podlaha u prasat

Ohrabčak – velký proutěný koš na plevy, seno

Pjatro – strop nad mlatem

Plac – dvůr

Potinek – malý, prkny oplocený dvorek

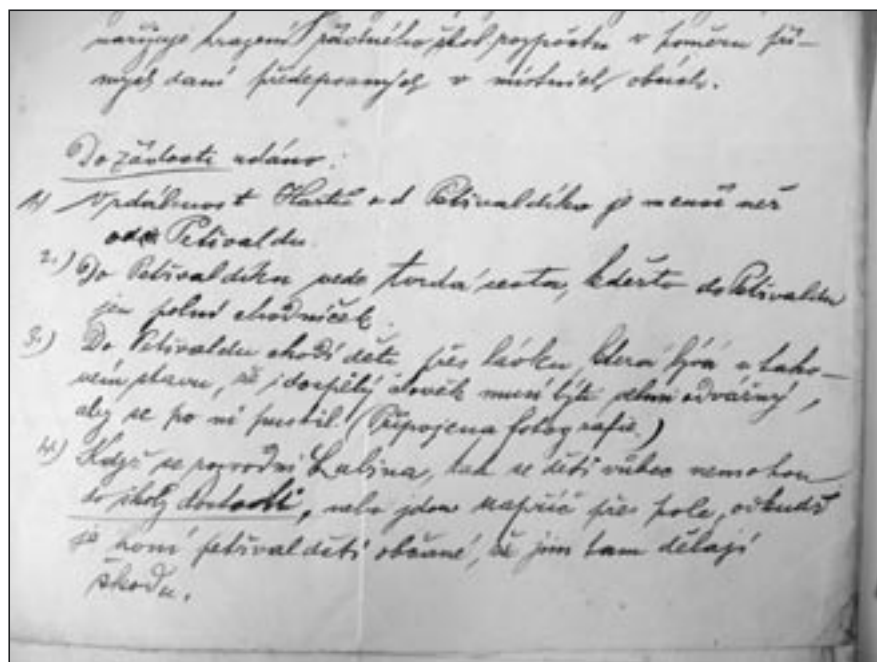
Susek – prostor ve stodole vedle mlátu, byl oddělený prkennou stěnou a sloužil na uložení slámy, sena

Rež – žito, mouka na chleba

Žito – pšenice, mouka na bílé pečivo

Připravil Václav Gans

Škola



Takto byl v žádosti zdůvodňován zájem přeškolení do Petřvaldíku.

V Hartech se škole nenacházela a děti docházely do školy v Petřvaldu. Se školní docházkou souvisí i vleklá jednání o přeškolení do Petřvaldíku.

Vše začalo v roce 1926 a důvodem zájmu o přeškolení byla přehlednější a bezpečnější cesta do Petřvaldíku, zmiňován byl nedobrá stav lávky přes Lubinu. Oficiálně návrh padl na jednání zastupitelstva v Hartech dne 12. prosince 1926, návrh tenkrát podal p. Šindel. Pro přeškolení bylo 5 členů, pro zachování stávajícího stavu 4 a dva se hlasování zdrželi. V Petřvaldíku byl návrh Hartovských přijat kladně, v Petřvaldě však z důvodů finančních a pro udržení čtyřtřídní obecní školy byli naopak proti.

Okresní školní výbor v Novém Jičíně rozhodl výnosem č. 153 ze dne 3. února 1929 o přeškolení Hart do Petřvaldíku, avšak Zemská školní rada v Brně výnosem č. 224 ze 24. června 1929 sdělila, že Petřvald podal odvolání a přeškolení bylo zrušeno. Aby mohlo být pokračováno v řízení, bylo zapotřebí dodat do Nového Jičína některá vysvětlení ohledně cesty a lávky, pak následovalo komisionelní řízení okresním úřadem a zástupci obou obcí na místě samém, byly prohlédnuty obě školy, obě vzdálenosti docházky časově změřeny, byla posouzena schůdnost a bezpečnost.

Vleklá několikaletá jednání nakonec vyzněla ve prospěch přeškolení do Petřvaldíku. Avšak 17. září 1933 obecní zastupitelstvo v Hartech rozhodlo, že s žádostí rodičů o přeškolení nesouhlasí a žádá, aby další jednání bylo zastaveno a tak se tomu i dne 23. října 1933 stalo! V kronice obce je k tomu blíže uvedeno následující: „Nyní se mohlo s určitostí očekávat po tak zdlouhavém důklad-

ném šetření a jednání rozhodnutí odpovídající kladně vroucím přáním občanů hartovských. Leč nastaly zde zjevy velmi zarážející. Lidé, kteří celou akci vyvolali, pro ni usilovně pracovali, stali se bořiteli celé vykonané práce. Z důvodu divného přeorientování politického sháněli nepravdivé informace, kterými znechucovali ty, kteří chtěli jako lidé charakterní a důslední dokončiti rozumnou věc, která si vyžádala tolik členů zastupitelstva a úřadů. Podařilo se jim ve schůzi obecního zastupitelstva v Hartech docílit, že bylo odsouhlaseno usnesení, že obecní zastupitelstvo v Hartech nesouhlasí se žádostí rodičů ze dne 27. června 1927 o přeškolení do Petřvaldíku a přeškolení tohoto si nepřejí. Celá záležitost se tedy stala pro úřady bezpřed-

mětnou a celé jednání, které trvalo od r. 1926 do 23. října 1933, skončilo výsledkem rovnajícím se nule. I když nepřihlížíme k výsledku jednání, nutno se přece pozastaviti nad způsobem jednání, který má tak nízkou úroveň, že pisatel se zdrží jeho plné kvalifikace. Budiž však naučením i výstrahou budoucím.“

Nutno ještě dodat, že se Petřvald ještě v průběhu jednání (v roce 1932) postaral o postavení nové lávky se železnou konstrukcí a betonovými základy přes Lubinu.

Pro úplnost zbývá dodat, že do měšťanky chodily děti do Jistebníku.

Dle pamětní knihy a spisového materiálu uloženého v Státním okresním archivu Nový Jičín.

Zpracoval Radim Jarošek.



Stará dřevěná lávka přes Lubinu.

Místní jednotka Sboru dobrovolných hasičů



Sbor dobrovolných hasičů v Hartech byl založen dne 8. ledna 1950. Jeho prvním starostou byl Adolf Hýl (současně i starosta obce) a velitelem byl Miroslav Šrámek. Ke cvičením zapůjčoval

Hartovským ruční stříkačku sbor v Petřvaldíku.

Druhým starostou byl zvolen v r. 1952 Felix Břežný, velitelem zůstal Miroslav Šrámek. V roce 1952 přidělil okres Hartům přenosnou motorovou stříkačku a Hartovští se činili dále. Koupili za 80 000 Kč od Státních statků ve Studénce vrak otevřeného osobního vozu Škoda Super a pod vedením Jana Blahuta jej členové sboru upravili a 15. června 1952 se s vozem představili na okreskové soutěži v Petřvaldíku, kde se umístili na třetím místě. Na okreskovém cvičení v Mošnově 19. července 1952 byli družstvem s nejlepším časem a i v dalších letech vykazovali velmi dobré výsledky. Velmi agilní bylo rovněž devítičlenné družstvo hartovských žen – vyhrálo nejprve okreskovou soutěž v Hartech, následně okresní soutěž v Kopřivnici a poté reprezentovalo okres v krajské soutěži v Bohumíně, kde se stalo opět nejlepším družstvem. Ženy se pak zúčastnily celostátního kola soutěže v Olomouci, kde skončily na 10. místě ze 24 družstev, a to jim ještě porucha stroje pokazila lepší umístění.

Cvičení sboru probíhalo v Hartech na hřišti pravidelně každou neděli – dopoledne žáci a muži, odpoledne cvičily ženy. Hasičské soutěže byly konány v době krmáše. Protože v obci nebyla žádná nádrž ani potok, byla voda ze začátku čerpána ze tří domovních studní (u čp. 23, 28 a 38), později byla tažena z Lubiny (ze vzdálenosti asi 800 m).

Vybavení hasičů bylo následující – hasičské auto, hasičská stříkačka PP 8 a další potřebná hasební technika. V říjnu 1952 započali Hartovští se stavbou požární zbrojnice v obci. Místo postoupil – ze své zahrady – Jan Veřmiřovský čp. 32). Na krmáš 18. července 1954 bylo v Hartech uspořádáno okreskové cvičení a po něm slavnostně odevzdána zbrojnice do užívání sboru. Ve zbrojnici byla dole garáž, šatna, WC, v patře kulturní místnost (konaly se zde obecní záležitosti – schůze), kuchyň, zbrojnice byla majetkem hasičů.

Po skončení této náročné práce (odpracováno 4 784 brigádnických hodin) začaly přípravy na vybudování vodní nádrže. V září 1954 však již začalo zaměřování katastru pro výstavbu letiště a přípravy skončily.

Třetím a posledním předsedou sboru byl Miloš Tománek a velitelem Jaroslav Horkel (od r. 1956), který tehdy ještě neměl ani 18 let.

Na podzim 1956 byla zbrojnice, stejně jako ostatní domy, zbourána a některé její části využity v Petřvaldě. Hasičský vůz byl se vším příslušenstvím přemístěn do Petřvaldu a v roce 1960 byl prodán do Výškovic u Bílovce. Všech 42 členů hartovského sboru se přihlásilo do sboru v Petřvaldě.

Radim Jarošek

Zpracováno podle:

- zápisků Aloise Blahuta: 90 let – 100 let dobrovolné požární ochrany v Petřvaldě
- Záznamu o docházce do cvičení hasičského (požárního) sboru Hartý (1951–1956)
- ústních informací Jaroslava Horkela

Fotografie zapůjčila Anna Lyčková a Václav Gans.



Z výstavby hasičské zbrojnice. Zleva – J. Bojda, L. Hrabovský, V. Gans, M. Žurovec, A. Vašica, M. Šrámek.



Ze slavnostního otevření zbrojnice.



Ženské družstvo.



Nástup dom. družstva.



Momentka z tréninku.



Hasičská zbrojnice.



Hasičský vůz.



Hasiči – dorostenci, r. 1955–1956. Zleva klečící – A. Vjaclovský, L. Lhoták, M. Venclík. Zleva stojící – L. Žurovec, V. Kilnar, J. Horkel, M. Huvar, V. Gans, M. Horkel a M. Šrámek.

Divadlo



Dražba na nevěstu bylo divadelní představení z doby před 2. světovou válkou.

Za 1. republiky se hrálo divadlo v přírodě ve Veřově lesíku, po válce pak v Huvarově lesíku (čp. 15). Představení ochotnického divadla bylo vždy součástí poutí, které se v Hartech konaly jednou ročně – na sv. Markétu kolem 13. července.

Jmenujme některá představení z období před 2. světovou válkou – možná prvním byla „Žena legionářova“ (to bylo asi výjimečně 22. května 1922), dále „V českém ráji“, „Kráska ze Šumavy“ nebo „Dražba na nevěstu“, „Babí léto“ a další.

V období po válce hry nacvičoval Richard Řepka st., později Adolf Hýl. Účinkující: B. Stuchlá, E. Břežná, M. Hrabovská, M. Novobilská, J. Hýlová,



Z neznámého představení ochotníků u Veřova lesku.

J. Lednická, B. Vašicová, L. Kilnarová, J. Máchová, L. Myšková, T. Štěpánová, L. Huvarová, K. Fridl, J. Gans, A. Vašica, M. Lednický, Z. Žurovec, F. Bruzek, K. Vjaclovský, A. Řepková, E. Venclík, M. a O. Tománkovi, J. Lyčka, J. Vjaclovský.

Když později R. Řepka onemocněl, přestaly se hrát operety a se souborem začal nacvičovat činohry Adolf Hýl.

V Pamětní knize najdeme několik zmínek o jednotlivých představeních.

V červenci 1945 slavili v Hartech opět svobodné posvícení – krmáš. Zaslouhou Richarda Řepky byla sehrána v přírodě veselohra České děvče srdce zlaté. Krajský časopis „Hlas“ napsal, že Hartovští jsou mezi prvními v kraji, kteří osvobození oslavují divadlem, ne jako všechny ostatní vesnice taneční zábavou.

V roce 1946 byl sehrán Podhorský grunt. Dne 6. března 1947 proběhla v hostinci J. Šindela oslava narození TGM a na krmáš byla v divadle



Další ukázka z představení ve Veřově lesku.

v přírodě sehrána opereta „Hospůdka u Markyty“, režii měl Josef Gans. V roce 1948 bylo sehráno v režii J. Ganse divadelní představení „Hanička z Podlesí“. V roce 1951 se hrálo představení „Na letním bytě“ (pozn.: je uváděn i rok 1947).

Divadelní představení byla značně navštěvovaná, na některá z nich přišla snad až tisícovka diváků. Pro úplnost zbývá dodat, že v Hartech byla hrána i loutková představení a konaly se dětské maškarní plesy.

Informace poskytli Anna Malíková a Richard Řepka.

Další zdrojem byla Pamětní kniha Hartů.

Foto zapůjčila Anna Lyčková a Václav Gans.





Podhorský grunt, 13. červenec 1946.



Hospůdka u Markyty, 13. červenec 1947.

Začátek hartovských muzikantů po roce 1938

Vzpomíná p. Richard Řepka ml.



Desátník Richard Řepka (nar. 1892 v Hartech) v roce 1914. Za první světové války nastoupil jako klarinetista do vojenské hudby do Jaroslavi u Přemyšlu v Polsku (viz foto str. 58).

V té době v Hartech už byli tři muzikanti, kteří hráli v kapele v Petřvaldě a Košatce. Byl to p. Myška František, strýc bývalého starosty obce. Jeho otec byl také rodák z Hartu. Druhý muzikant byl p. Žurovec Leopold, hrál housle ve vedlejší dědině Košatka. Třetí muzikant byl můj otec Richard Řepka, který také hrál v petřvaldské kapele po vedením svého bratra Ludvíka Řepky. Byl to můj strýc.

Otec byl horník, býval dlouhodobě na ubikacích havířských a také hrával s různými havířskými kapelami ze šachet. Na učení mladých muzikantů neměl moc času, proto se toho ujal jeho kamarád, také horník, který bydlel v Petřvaldě. Byl to p. Hložanka František. Dojížděl do Hartu

na kole, v zimě pěšky aby kluky naučil hrát na nějaký nástroj. Než začal učit kluky můj starší bratr Jaroš, tak on začal jezdit za p. Hložanku do Petřvaldu, aby se něco naučil. Když nastoupil do závodu v Kopřivnici a seznámil se s klukama ze Štramberku, kteří už hráli v kapele p. Sochy ve Štramberku, začal tam jezdit na zkoušky, aby se zdokonalil ve hře na klarinet, neboť hra na housle do kterých ho nutil otec se mu nelíbila. Začal s p. Hložankou a otcem, který už byl v invalidním důchodu dávat dohromady kapelu. Vše se dělo za války. Začali se učit Venclík Emil křídlovku, Lyčka Laďa tenor, hraje dodnes, Karel Vjaclovský a Jarek Hrabovský es trubky, Šindel Otakar trombon, Lednický Mirek bas, buben jsem hrál já jako osmiletý kluk, to už jsem hrál i housle. Začali hrát i další kluci, ale nevydrželi. Když přešla fronta, začalo se hrát i na veřejnosti, výlety, různé oslavy, průvody a jiné. Dříve se hrálo jen na pohřbech. Když se fronta převalila bratr Jaroš odešel ihned dobrovolně na vojnu do Vítkovic i když neměl ještě 18 let a to k vojenské hudbě.

Co jsme zůstali v Hartech jsme přešli do dechové hudby v Petřvaldě, kterou řídil můj strýc Ludvík Řepka. Když jsem měl 25 let, to se psal rok 1958, mě udělali kapelníkem a tuto funkci vykonávám dodnes. V roce 2008 to bylo 10. 5. padesát let.

Bratrovi Jarošovi na vojně přidělili druhý nástroj a to hoboj. Jezdil z Moravské Třebové, kde se vo-



Ludvík Řepka (nar. r. 1890 v Hartech) byl kapelníkem petřvaldské hudby do r. 1958. Foto z let I. světové války, kdy působil v bosenské Banja Luce u hudby c. a k. pěšího pluku č. 100.



jenská hudba přestěhovala do Prahy na hodiny k profesorovi Hantákovi. Po skončení vojenské služby udělal zkoušku (konkurz) do divadla v Ústí nad Labem. Tam hrál tři roky, ale k profesorovi jezdil pořád, aby se zdokonaloval. Seznámil se tam se zpěvákem tenoristou, který tam přišel taky na konkurz z Ostravy s panem Havlákem Lubomírem z Fryčovic.



Jaroslav Řepka po nástupu prezenční služby u vojenské posádkové hudby v Moravské Třebové.

Ten po třech letech odešel do Bratislavy, po roce tam přetáhl bratra, který tam byl jenom rok a udělal si konkurz Brněnské filharmonie a zároveň do Národního divadla v Praze. Dal přednost Praze, v té době ještě bez konzervatoře. Když se začali zajímat studenti ze škol, musel si konzervatoř udělat. Po roce v Národním divadle přetáhl zase bratr toho kamaráda tenoristu Luboše Havláka. Takže byli zase spolu. Třetí do party byl z Brušperka hudební skladatel, národní umělec Jožka Matěj. Složil polku „Brušperáčku“, „Košatské vinobraní“ a „Hartovský valčík“. Jeho i jiné skladby se možná hrají po celém světě na školách, hlavně pozounové sólové party.

V prázdniny tito dva navštěvovali bratra ještě v Hartech, než jsme se přestěhovali do obce Petřvald kvůli letišti.



Richard Řepka ml. (nar. 1933 v Hartech).

Na okraj jednoho výročí

V roce 2008 si připomínáme řadu významných výročí. Nepřekvapí proto, že některá jako by byla zapomenuta. Takový je i osud řady výročí z oblasti ne příliš často zmiňované a známé – z oboru letectví.

V r. 1903 – před 105 lety – vzlétli poprvé bratři Wrightové s motorovým letounem těžším než vzduch a zahájili tak éru moderního letectví.

Rok 1918 je rokem vzniku nové mladé Československé republiky a také jejího vojenského letectva. U jeho zrodu stál místní rodák z Loučky u Nového Jičína, major Robert Lev Melč (1891–1934). Není jistě bez zajímavosti, že v roce vzniku Československé republiky vzlétl poprvé i vrtulník konstruktéra Ing. Viléma Žurovce (1883–1935), který technickými parametry a výkony překonal všechny konkurenty své doby.

Kdo to byl Ing. Vilém Žurovec, významný letecký konstruktér?

Pocházel z našeho kraje – z malé vesničky Harty (německy Lilien). Vesnička je dnes již neznámá – je více než symbolické, že ustoupila v 50. letech 20. st. výstavbě nynějšího Letiště Leoše Janáčka Ostrava – Mošnov. V malém parčíku před vstupní halou letiště, utopený v zeleni, stojí skromný pomníček Ing. Viléma Žurovce a jeho dvou bratrů – Josefa (1891–1936) a Leopolda (1894–1971). Bratr Josef sestrojil první letadlo do-

mácí konstrukce na Moravě, Leopold byl obětavým spolupracovníkem obou svých starších bratrů.

Rodiče bratrů Žurovcových František a Marie vlastnili v obci Harty malé hospodářství o rozloze asi 3,5 ha. Postupně se jim narodilo devět dětí – pět chlapců a čtyři děvčata. Otec aby zajistil početnou rodinu pracoval jako slévač ve Vítkovicích. Každé ráno odcházel po třetí hodině ranní pěšky do Jistebníku nad Odrou a odtud pak vlakem do Vítkovic. Péče o hospodářství, domácnost a devět dětí ležela pak na bedrech starostlivé a milující matky. Otec po návratu z práce ještě pracoval na malém hospodářství. Děti docházely do školy do nedalekého Petřvaldu.

Chlapce nejvíce přitahovala poměrně dobře vybavená otcova dílna, která byla i jejich královstvím. S otcem opravovali zařízení a nástroje, neustále vymýšleli různá zlepšení a malé vynálezy. Někdy museli být z dílny vyháněni, aby pomohli také rodičům na poli. Otec své syny všemožně podporoval a radil jim. S radostí a uspokojením sledoval pokroky svých synů, kteří byli neobyčejně manuálně zruční. Proto nepřekvapilo, když odvedl svého nejstaršího syna Viléma do učení ve Vítkovicích, aby se připravoval na profesi elektrikáře a zámečnicka.

Mistr odborné výuky i dílenský inženýr si všiml neobyčejného zájmu a schopností svého učně,



Bratři Žurovci. Zleva František, Vilém, stojící Josef a poslední sedící vpravo Leopold.

jeho zručnosti a nadání v matematice, a tak mohl Vilém posléze získat závodní stipendium a vystudoval průmyslovou školu. Později za pomoci rakouského státního stipendia úspěšně vystudoval i vysokou školu technickou v Berlíně.

Po studiích procestoval Ing. Vilém Žurovec řadu zemí v Evropě. Usadil se v Německu v městečku Volkersdorf nedaleko českých hranic (dnešní Mířsk v Polsku poblíž Frýdlantského výběžku). Nejbližším českým městem bylo Nové Město pod Smrkem. Zde se také oženil – vzal si dceru ředitele místního pivovaru – a zařídil si malou továrnu na turbínová čerpadla a kovové zboží. Továrna jeho rodinu slušně uživila, a tak mohl svůj veškerý volný čas věnovat své celoživotní zálibě – letectví. Bylo možno jej potkávat v leteckých dílnách, kde se aktivně podílel na konstrukčním řešení letadel. Postupně se z něj stal uznávaný a vyhledávaný odborník v oboru konstrukce letadel. Se svou rodinou v Hartech na Moravě udržoval především písemný styk.

První letadlo domácí konstrukce na Moravě

Když v r. 1909 přeletěl slavný letec L. Blériot kanál La Manche, rozhodl se v dalekých Hartech na Moravě Josef Žurovec, elektrikář a zámečník firmy „Nesselsdoorfer-Wagenbau-fabrik, A. G.“ (pozdější Tatra Kopřivnice), že si také postaví vlastní „létadlo“ a vzlétne.

Jistě smělý nápad smělého dvacetiletého mladého muže, který ve svém životě skutečné letadlo

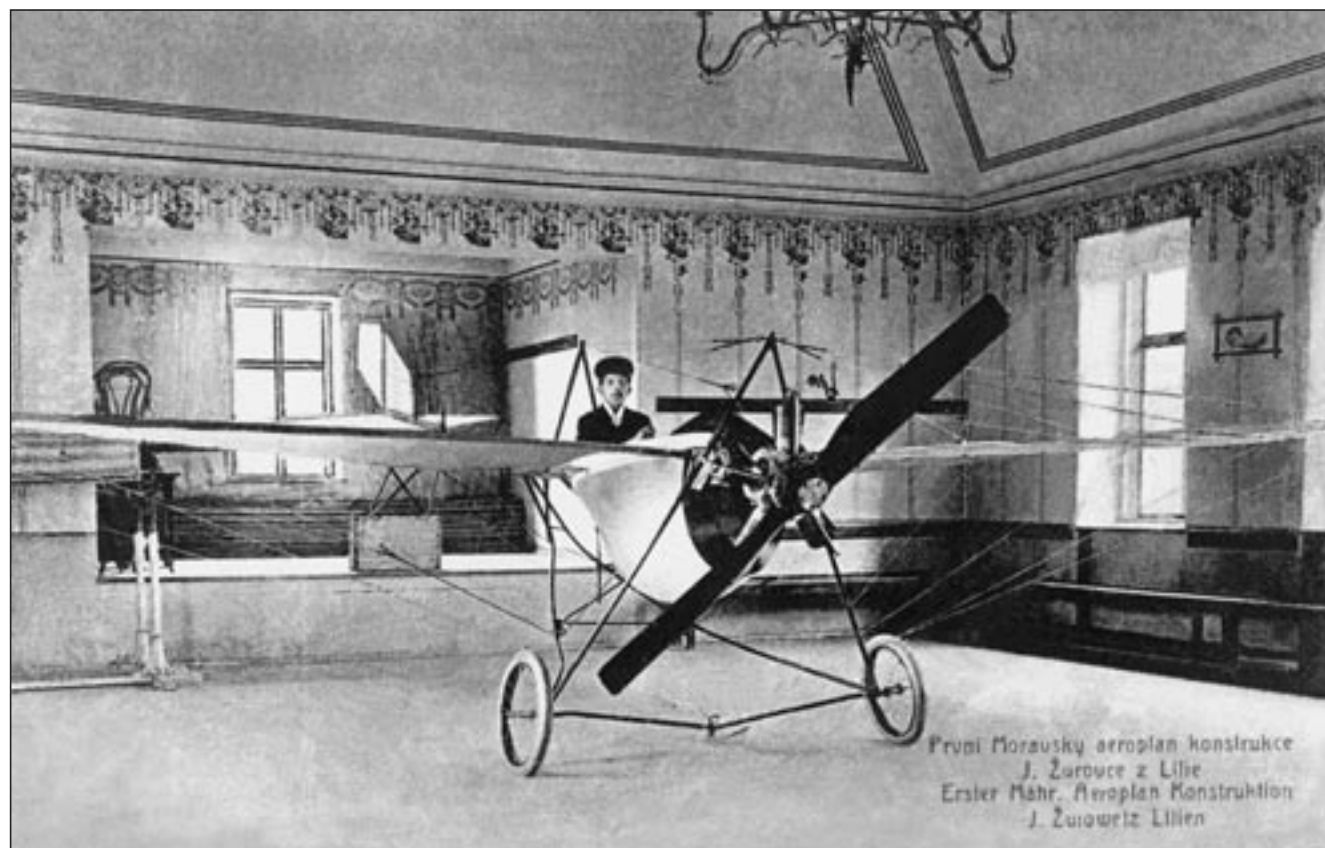
nikdy neviděl, pouze na obrázcích v novinách a na fotografiích svého staršího bratra Viléma. Ale mládí takové bývá – naštěstí ... Josef netušil, že brzy uvidí letadlo skutečné a dokonce v letu ... Všechno se zakrátko mělo změnit.

První vzlet letadla těžšího než vzduch na Moravě

V srpnu r. 1910 pozvali členové ostravského autoklubu slavného českého pilota Ing. Jana Kašpara do Ostravy, aby s ním domluvili první letecké vystoupení na Moravě. Ing. Jan Kašpar skutečně do Ostravy přijel i se svým impresáři p. Hugonem Freundem.

Vyhlednuté místo startu a přistání letadla na polích za Svinovem se sice zdálo Ing. Kašparovi ne příliš velké, nicméně souhlasil. Jeho impresáři vybral dokonce i zálohu na dopravu aeroplánu do Ostravy, ale pilot Ing. Jan Kašpar z neznámých důvodů své vystoupení v Ostravě nakonec odřekl.

Vedení ostravského autoklubu se tedy obrátilo na pilota Ing. A. Warchalovského, který své letecké umění předvedl krátce předtím ve Vídni. Následovala oboustranná dohoda a vystoupení Ing. A. Warchalovského se uskutečnilo v neděli 2. října 1910 na improvizované letištní ploše za Vítkovicemi při cestě do Bělé. Ing. A. Warchalowski předvedl se svým dvoumístným dvojplošníkem Farmanova typu hned několik úspěšných vzletů a přistání. Mezi tisíci nadšených diváků (přijely speciálně



Mladý Josef Žurovec v kokpitu svého letadla. Velký sál hostince Fridolína Huvara v Albrechticích. Rok 1912.



Příprava pozorovacího balonu ke vzletu. Na snímku je patrná početná pozemní obsluha. 1. světová válka.

vypravenými vlaky ze širokého okolí) byl i mladý Josef Žurovec, pro kterého byl tento den nezapomenutelným zážitkem a osudově na něj prezentace letů zapůsobila. Ing. A. Warchalowski uskutečnil podobné působivé vystoupení i 30. října téhož roku v Brně. Mladý Josef Žurovec se o nové dojmy podělil se svým starším bratrem Vilémem a spolupráce dvou bratrů začala dostávat novou konkrétní podobu.

Brzy začaly do Hartů docházet balíčky s odbornou literaturou, které bratr Vilém zasílal z Německa. Josef se seznamoval s nejmodernějšími poznatky v oblasti aerodynamiky, stavby leteckých motorů a letadel i jejich pilotáže. Dnes víme, že studoval i z odborných časopisů (Der Junge Aviatiker).

Své originální myšlenky a nápady konzultoval s bratrem Vilémem. Začal stavět modely letadel – nejdříve z vrbových prutů a latí. Vycházel pragmaticky ze svých možností, protože věděl, že nikdy nebude mít tolik finančních prostředků k uskutečnění svých snů, jako měli slavní piloti té doby.

Za pomoci mladšího bratra Leopolda a dalších přátel a spolužáků v Albrechticích a Petřvaldu začal s konstrukcí svého prvního letounu. Motor, vrtuli a látku k potažení stroje zakoupil v Německu s pomocí bratra Viléma. Je téměř neuvěřitelné, že ve vesnických podmínkách malé zemědělské obce (Harty kolem r. 1910 měly 35 domů a necelé dvě stovky obyvatel) vznikl model prvního letounu domácí konstrukce na Moravě.

Za pomoci bratra Viléma, Leopolda, rodičů a za široké podpory a přízně vesnických dílen v okolí bylo v r. 1912 dílo hotovo.

Kostru křídel mu z kvalitního jasanového dřeva zhotovila v nedalekém Petřvaldě stolařská firma rodiny Ševčíků. Svaření trupu a podvozek letadla z kvalitních tenkostěnných trubek o průměru 30-40 mm mu zajistil mistr Bajnar ve své dílně u Albrechtic.

Aby byly peníze na vrtuli z Německa, prodala jeho starostlivá a milující matka, která své syny

všemožně podporovala, dokonce krávu. Josef pak odjel do Kolína n. R., kde zakoupil nový pěti-válcový rotační motor Gnome-Delfose o výkonu 35 Hp a také zde zakoupil kvalitní vrtuli lepenou z javorového a smrkového dřeva. Bratr Vilém ještě poštou a vlakem zaslal potřebný hedvábný cellon impregnovaný emailitem.

Konečně byl letoun v r. 1912 hotov – byl to jednomístný hornokřídový jednoplošník o rozpětí křídel 9 m, hloubka křídel byla 130 cm, poháněn pěti-válcovým motorem o výkonu 35 Hp. Byl vystaven ve velkém sále dnes již neexistujícího hostince Fridolína Huvara v Albrechticích. Poslední úpravy na letounu byly hrazeny z vybraného vstupného (hlavně výpravy dětí ze škol) a z prodeje pohlednic na místě. Konstruktor Josef Žurovec musel narukovat na vojnu – příznivou rukou osudu byl po základním výcviku převelen do Letecké školy ve Fischamendu u Vídně a úspěšně zde absolvoval pilotní výcvik.

V r. 1914 se vrátil do Hartů s novými praktickými poznatky oboru letectví a pilotáže a začal svůj letoun připravovat k létání. První motorové zkoušky prováděl za asistence svého bratra Leopolda a přátel na loukách u Albrechtic. Bylo zjištěno, že motor má pouze 900 otáček/min. na místo uváděných 1200 otáček/min. Josef uvažoval o tom, že sám vyladí motor na vyšší obrátky s rizikem bezpečnosti a životnosti motoru, ale pak od záměru ustoupil.

Nastoupil do kokpitu svého letounu a začaly vlastní motorové zkoušky. Letoun byl zpočátku umístěn na špalcích a postupně pojížděl upoutaný na silném laně, drženém skupinou přátel a příznivců. Pilot sám ověřoval vlastnosti a chování svého letounu. Stalo se např., že se vytrhl svému běžícímu doprovodu, vznesl se do výše asi 2 m a než stačil pilot let vyrovnat, zřítel se na pravou stranu a poškodil křídlo, které bylo nutno opravit.

Posléze přišlo rozhodnutí k samostatnému letu. Na jaře r. 1914 se pilot Josef Žurovec vznesl do výše asi 30 m, když vyšší dostup znemožňoval slabý motor. Sledován zraky desítek přihlížejících



Návrat bratři Žurovců z Maďarska v r. 1919 se zakoupeným letadlem FOKKER B6.



Pohlednice od válečného pilota Josefa Žurovce z 1. světové války.

zakroužil nad loukami u Albrechtiček a k velké úlevě přítomných diváků bezpečně přistál.

Další úspěšné letecké pokusy přerušilo vypuknutí 1. světové války, která zasáhla do osudů milionů lidí a také bratrů Žurovců.

Ing. Vilém Žurovec narukoval jako rakouský státní příslušník nejdříve ke 100. pěšímu pluku a dále byl převelen do leteckých dílen. V r. 1916 byl opět převelen do Fischamendu u Vídně. Zde se podílel se známým leteckým odborníkem Ing. Dr. Theodorem Karmánem na vybudování zkušebny vrtulí. Bratr Josef byl po přeškolení převelen

jako polní pilot na ruskou frontu. Dochoval se jeho deník, který je cenným pramenem informací k dějinám rakouského letectva za 1. světové války. Bratr František (1891–1946) se nadšení svých bratrů pro letectví neúčastnil. Na počátku války padl do ruského zajetí a přes Sibiř se mu podařilo utéct až do Číny. Působil později v Pekingu na tamější technice. V Číně žil František dvacet let, podařilo se mu zde získat značné jmění. Domů do nové republiky se vrátil až v r. 1934.

Vrtulník Ing. Viléma Žurovce

Velení rakousko-uherské armády v průběhu 1. světové války došlo k poznání, že dosud používané pozorovací balony plněné hořlavým vodíkem jsou nejen snadno zranitelné, ale pro pozorovatele v nich přepravované i nebezpečné a pro polní službu nadále zcela nevhodné. Usilovně bylo hledáno náhradní řešení. S návrhem nahradit dosud používané balony upoutaným pozorovacím vrtulníkem přišel velitel vídeňského Flieger Arsenalu plk. Petroczin. Realizací byl pověřen Ing. Dr. T. Karmán, jehož spolupracovníkem byl Ing. Vilém Žurovec. Ing. Karmán odjel do Budapešti, aby u firmy MAG zahájil práce na konstrukci vrtulníku poháněného výkonným elektromotorem, který pro tento účel vyvíjela firma Daimler. Ing. Vilém Žurovec zatím zůstal ve Vídni a pracoval na koncepci upoutaného pozorovacího vrtulníku poháně-



Snímek zkušebního letu vrtulníku s nasazenou pozorovací gondolou. Rok 1918.

ného leteckými motory. Oba konstruktéři museli vyřešit řadu nových a nepředvídaných technických problémů z oboru aerodynamiky a dalších.

Vývoj vrtulníku Ing. Dr. T. Karmána byl financován státem, projekt Ing. V. Žurovce byl financován ze zdrojů Uherské banky a firmy Dr. Liptak. Z Vídně odjel Ing. V. Žurovec do Pestzentlörincz nedaleko Budapešti, kde firma Dr. Liptak et comp. A.G. ocelárna a slévárna působila a měla v tehdejší době 4 000 zaměstnanců. Firma Dr. Liptak ve svém závodě vybudovala i zvláštní letecké oddělení. V této dílně začali pracovat i Vilémovi bratři Josef a mladší Leopold.

Na jaře r. 1918 byl prototyp vrtulníku Ing. V. Žurovce hotov a bylo možno přikročit k letovým zkouškám. Byl sestaven ze tří paprskovitě rozbíhajících se nosníků a byl snadno demontovatelný pro přepravu. V každém nosníku byl zabudován letecký rotační motor Gnome o výkonu 100 Hp. Každý ze tří motorů měl vlastní benzínovou nádrž a nádrž na olej. Výkon motorů byl převáděn do redukční skříně umístěné v centrálním sloupku, který tvořil těžiště i osu vrtulníku. Z převodové skříně byly soustavou ozubených kol poháněny dvě protiběžné vrtule o průměru asi 6 m. Nad centrálním středovým sloupem a nad vrtulami byla umístěna gondola pro pozorovatele – 1,5 m vysoká a 1,3 m široká. Pozorovatel tak měl z gondoly ničím nerušený výhled. Ing. V. Žurovec myslel i na záchranu pozorovatele – v případě ohrožení se tento mohl snést velkým padákem i s poškozeným strojem, nebo byla možnost gondolu pyrotechnickými náložemi odstřelit z dosahu vrtulí a ta se pak na padáku i s pozorovatelem bezpečně snesla na zem. Potřebnou stabilitu vrtulníku zajišťovala tři lana.

Z každého nosníku jedno s navijákem a s elektromotory, které odvíjely lana v závislosti na měření tahu v nich.

Vrtulník stál a přistával na gumovém nafukovacím vaku, který vzduchem plnily motory. Vrtulník přistával za plného chodu motoru stahován lany. Celková hmotnost stroje s palivem na 1 hodinu letu byla asi 1 200 kg. Při letových zkouškách v dubnu 1918 dostoupil stroj až do výšky 150 m, což byl fantastický výkon, uvážíme-li, že dosavadní světový rekord měl hodnotu pouhých 1,5 m! Vrtulník dokázal obvykle vystoupat do výše 50 m a setrvat v této výši asi 30 minut.

Ing. V. Žurovec si nechal svůj vynález patentovat v Rakousku-Uhersku, v Německu a po skončení války v r. 1919 i v Československu.

V květnu r. 1918 získal Ing. V. Žurovec výkonnější motory typu Rhone, každý o výkonu 110 Hp. Nechal je zabudovat do zkoušeného stroje, na zkouškách spolupracovali i jeho bratři Josef a Leopold.

V červnu r. 1918 byl Ing. V. Žurovec vyzván vojenskou komisí k předvedení vrtulníku v letové



Josef Žurovec ve stejnokroji rakousko-uherského letectva. Po dobu 1. světové války létal na ruské a posléze na italské frontě.

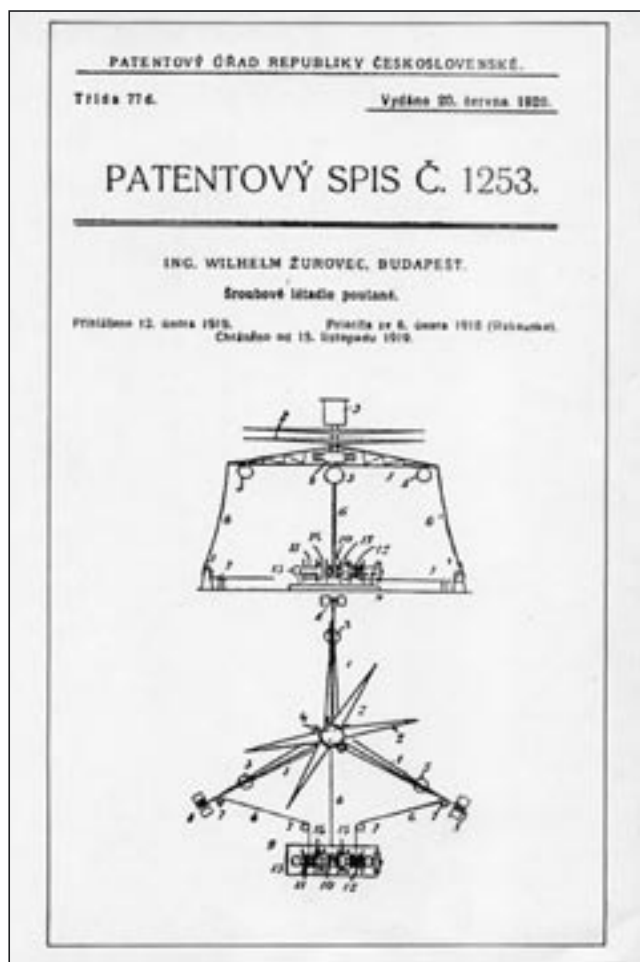
zkoušce s novými motory. Konstruktér váhal, protože nové motory nebyly dostatečně zaběhnuty a projevovaly se i potíže s jejich chlazením. Ale musel uposlechnout rozkaz.

Zkouška proběhla 10. června 1918. Dle předpokladu se projevil nepravidelnosti v chodu motorů a vrtulník jevil známky nestability. Pozemní obsluha začala vrtulník stahovat k přistání. Přistávací manévry se nezdařil a vrtulník se z výšky asi 1,8 m zřítil na zem. Stroj byl těžce poškozen. Ing. V. Žurovec rozhodl o jeho opravě a přípravě na novou zkoušku, která byla stanovena na 1. listopad r. 1918. Mezitím ale události politicko – společenské dostaly zcela jiný spád.

Rakousko-Uhersko kapitulovalo, monarchie se rozpadla, vznikla nová Československá republika. Opravený vrtulník odvezly italské okupační orgány. Ještě mezi válkami bylo možno vidět vrtulník jako exponát v jednom italském muzeu. Po skončení 2. světové války však definitivně zmizel.

Možno konstatovat, že to byl především experimentální stroj, označovaný PKŽ2 (Petroczin – Karmán – Žurovec). Ve své době byl předstupněm vývoje k plně funkčnímu stroji.

Bratři Žurovcové se v r. 1919 vrátili z Maďarska zpátky domů do Hartů – a nepřijeli s prázdnou.



Patentový spis č. 1253 Republiky Československé chránil především systém upoutání vrtulníku a navigáku.

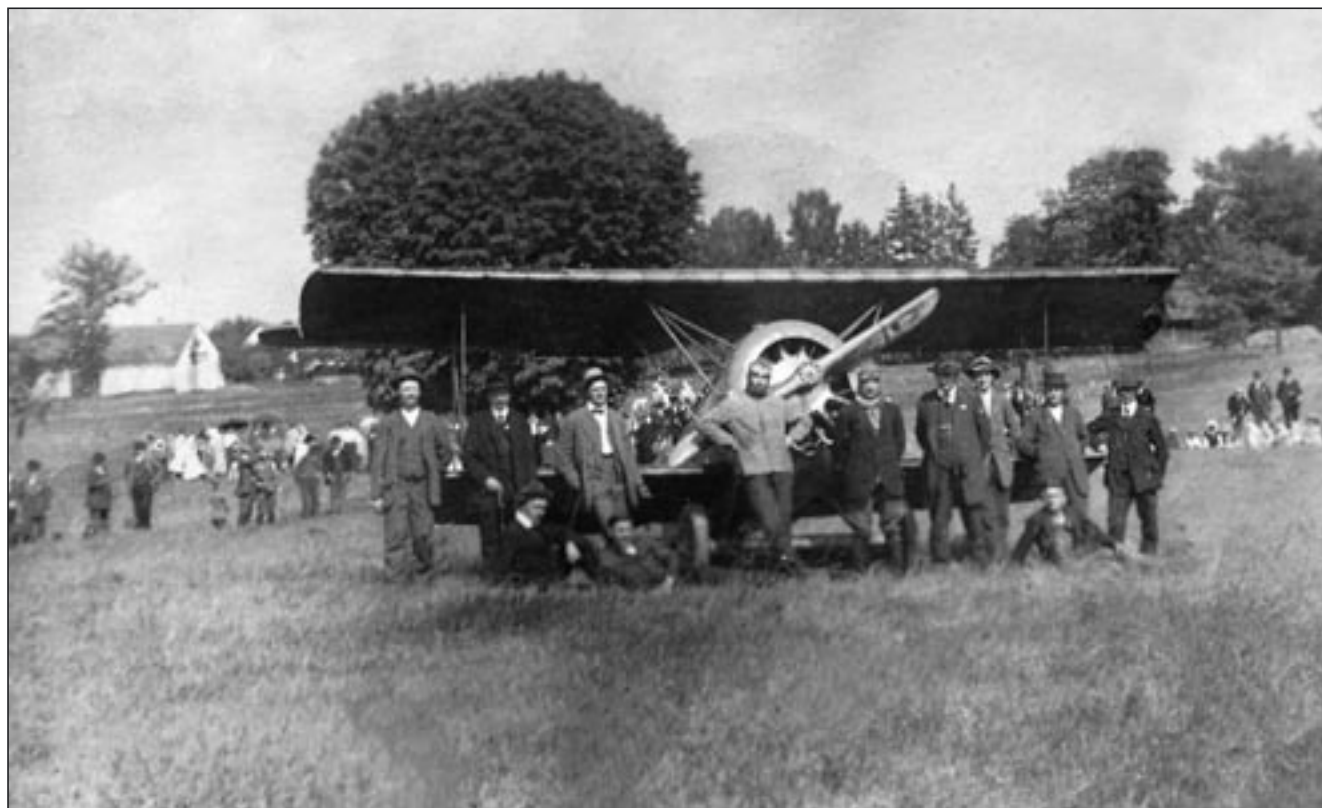
Stačili ještě v Maďarsku zakoupit dvoumístný dvojplošník Fokker D.VI., osm leteckých motorů a další leteckou techniku. Podnikali vyhlídkové lety pro odvážné zájemce, startovali a přistávali na loukách u Albrechtic. Při jednom z přistání najel letoun nedopatřením do vegetací porostlého odvodňovacího kanálu, došlo k poškození podvozku a vrtule. Bratři neměli peníze na opravu, a tak s létáním skončili.

Slavný předválečný letoun Josefa Žurovce byl mimořádně zapůjčen jednomu známému k letu do Bohumína. Ten ale těsně před cílem havaroval a i když pilot vyvázl bez zranění, letoun byl zničen.

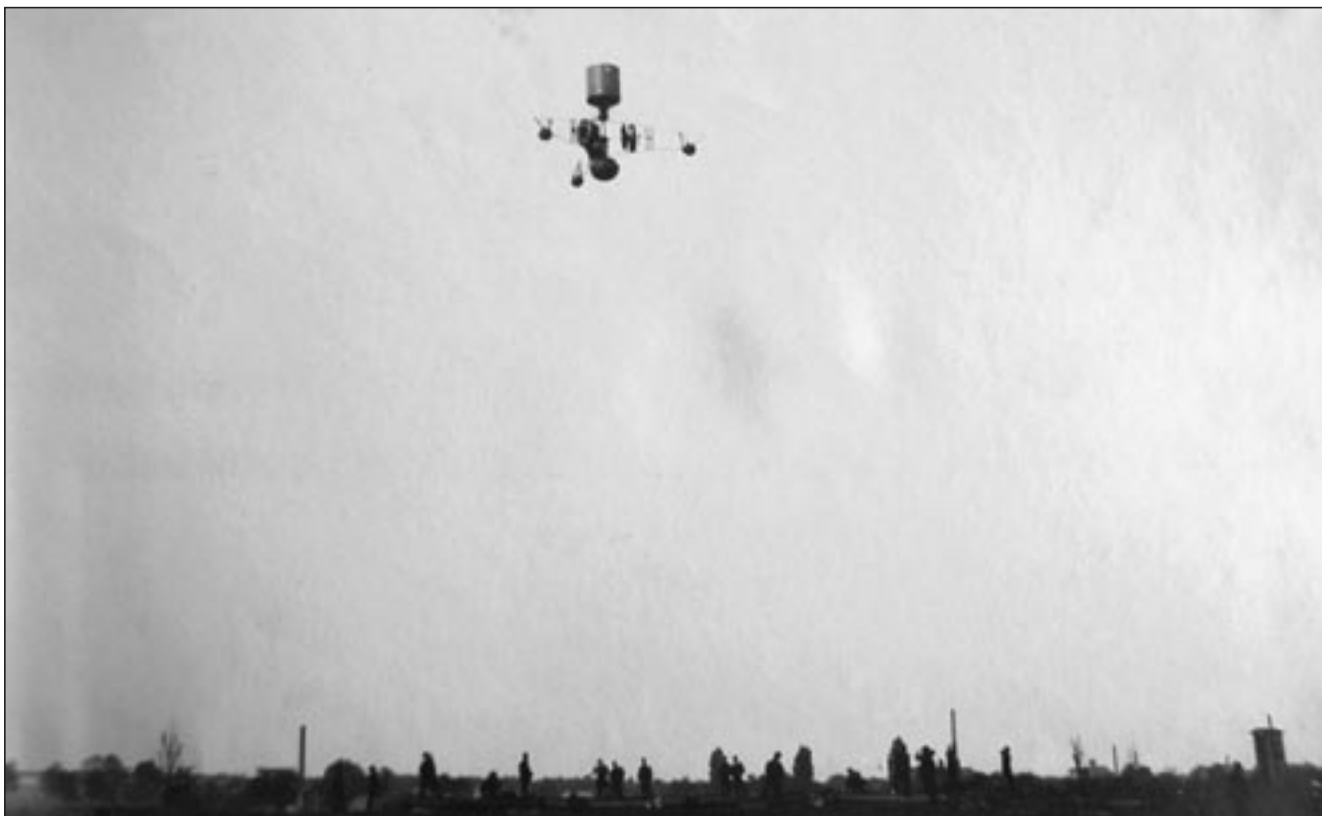
Letoun typu Stol Ing. Viléma Žurovce

Po 1. světové válce se Ing. Vilém Žurovec vrátil zpět do Německa – do města Volksdorfu. Obnovil činnost své firmy, aby zajistil svou rodinu. Po stabilizaci poměrů se vrátil ke svým konstrukcím v oboru letectví a i nadále si ponechal dvojí státní občanství – československé a německé. V dalším vývoji opustil svou původní koncepci vrtulníku a navrhl letadlo s krátkým nebo kolmým startem a přistáním – i v tomto případě předběhl o několik desetiletí vývoj v leteckém průmyslu.

V této své nové další vizi se vrátil ke koncepci klasického letounu, který měl mít po celé své délce náběžné hrany křídla motorky s vrtulemi. Ty měly zajistit ofukování křídla při malé či dokonce nulové rychlosti. Na svém vynálezu spolupracoval s němec-



Bratři Josef a Leopold (uprostřed v leteckých přilbách) u svého fokkeru.



Vrtulník s nasazenou pozorovací gondolou při zkouškách. Let 10. června 1918.

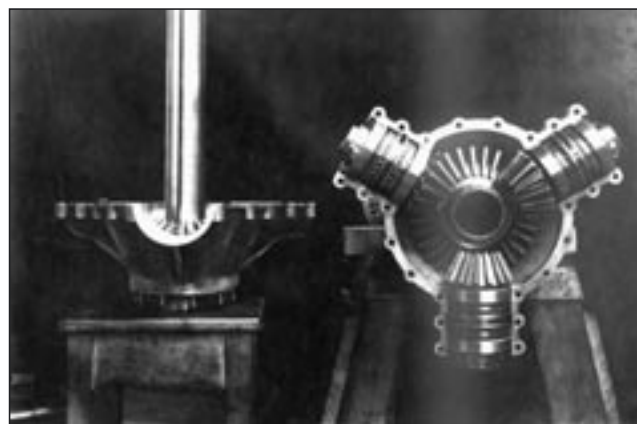
kým leteckým výzkumným ústavem DVL v Berlíně-Adlershofu. Svůj vynález chráněný patenty nabídl i tehdejšímu Československu. Řadu pokusů s novým typem letadla prováděl Ing. Vilém Žurovec ve Vojenském leteckém ústavu studijním v Praze-Letňanech.

Počátkem třicátých let si se společníky zřídil v Praze na Vinohradech Leteckou kancelář ŽNP /Žurovec – Novotný – Prajzler/. Rozběhlo se jednání o využití posledního vynálezu s Ministerstvem národní obrany ČR. Na počátku r. 1933 odjel Ing. V. Žurovec opět pracovně do Německa. Uvažoval již delší dobu o tom, že si v Německu uspořádá své pracovní a osobní záležitosti a přestěhuje se do

Československa. V Německu se v této době dostali k moci nacisté v čele s Adolfem Hitlerem. Při této poslední pracovní cestě do Německa se stal Ing. V. Žurovec neznámým i se svou projektovou dokumentací. Ihned jej začala hledat jeho žena, později se k ní připojili i jeho společníci z Prahy Ing. Novotný a Ing. Prajzler. Bylo zjištěno, že je Ing. V. Žurovec internován v německém koncentračním táboře Leschwitz u města Görlitz (Zhořelec). Až po intervenci čsl. konzulátu přímo v Görlitz byl Ing. V. Žurovec propuštěn, ale musel se denně hlásit na německém policejním komisařství. Byl údajně obviněn z pokusu o špionáž a případ se měl „došetřit“. Jeho společníci z Pra-



Ing. Vilém Žurovec při zkouškách modelu svého nového letounu v laboratořích berlínského Adlershofu.



Demontovaná převodová skříň vrtulníku Ing. Viléma Žurovce. Vlevo v bočním pohledu je dolní část skříně s hřídelí horního rotoru. Vpravo pohled na průřez, horní částí převodové skříně s hřídelí dolního rotoru.



Obsluha připravuje vrtulník ke startu. Stroj je umístěn na přistávacím vaku. Jsou patrné tři hvězdicové motory, před nimi jsou upevněny plechové palivové nádrže vejčitého tvaru. Vrtulník na této fotografii nemá pozorovací gondolu.

hy Ing. Prajzler se s Ing. V. Žurovcem setkal na hraničním přechodu Německo – Československo. Sem byl Ing. V. Žurovec přivezen německými příslušníky SA ve zbědovaném fyzickém i duševním stavu. Čsl. finančníci a četníci zajišťovali osobní bezpečnost Ing. Prajzlera, aby nebyl unesen a odvečen do nacistického Německa. Ing. V. Žurovec se vyjádřil v tom smyslu, že se vše jistě brzy vysvětlí a on se vrátí domů.

Ale nestalo se tak. Německé úřady sice oznámily, že Ing. V. Žurovec byl propuštěn, ale do čtrnácti dnů byl opět internován v koncentračním táboře. Jeho pobyt tam se prodloužil na více než rok – z tajně propašovaných dopisů Ing. V. Žurovce bylo patrné, že velmi strádal a byl na konci svých duševních a fyzických sil. V prosinci r. 1934 se vrátil bratr František Žurovec ze svého dlouhodobého pobytu v Číně. Když se dozvě-



Zkušební start vrtulníku Ing. Viléma Žurovce. Duben 1918.



Zkušebna vrtulí ve Fischamendu, přebudovaná z hangáru, který byl původně určen pro vzducholoď. Na můstku ve stejnokroji je hejtman (kapitán) Ing. Vilém Žurovec.



Přístrojový sál zkušebny ve Fischamendu.

děl o osudu svého bratra, ihned se rozjel do Německa. Svého bratra téměř nepoznal. Po jeho rázné intervenci byl Ing. V. Žurovec propuštěn ve velmi špatném zdravotním stavu, vážil jen něco přes 40 kg. Bratr František jej naložil do automobilu a odvezl na komisařství - zde údajně Ing. V. Žurovec prohlásil: „Vy jste mě zde soustavně otravovali a trýznili zcela bezdůvodně. Jsem před smrtí, umřít chci doma ve své vlasti. Jdu domů.“ Službu konající komisař vystavil dokumenty k propuštění a František odvezl svého bratra urychleně do Československa.

Do Hartů dorazili na Štědrý den r. 1934. Lékař MUDr. Mechl dal Ing. V. Žurovce ihned odvézt do Jubilejní okresní nemocnice v Bohumíně, kde se je pokusil zachránit primář MUDr. Jindřich Mourek. Rentgenové vyšetření prokázalo zduřený žaludek a dvanácterník. Ani okamžitá operace nemohla oddálit jeho smrt. Před smrtí musel Ing. V. Žurovec nesmírně trpět. Zemřel 13. ledna r. 1935 a dne 16. ledna byl uložen do hrobu rodiny Žurovců na hřbitově v Petřvaldě.

Ing. V. Žurovec se tak stal jednou z prvních obětí nacistického režimu v meziválečném Československu. Německu se podařilo zabránit mu v dokončení jeho vynálezu. Zachovaná dokumenta-



Drak konkurenčního stroje Ing. Theodora Karmána (bez motoru).

ce dokládá mimořádnou genialitu vyřešení koncepce letadel s využitím ohybu vrtulového proudu, tedy letadel označovaných zkratkou STOL. Výroba prvních letadel tohoto experimentálního typu s označením Breguet 940 byla zahájena v r. 1958 ve Francii.

Další osudy bratrů Žurovců

Rok po smrti Viléma v r. 1935 zemřel bratr Josef, v r. 1946 zemřel bratr František a saga bratrů Žurovcových se uzavřela v r. 1971, kdy odešel do leteckého nebe bratr Leopold.

Na památku významných rodáků ponese vstupní prostor dnešního modernizovaného a rozšířeného mezinárodní letiště Leoše Janáčka Ostrava – Mošnov název „Náměstí bratrů Žurovců“.

Autor článku si dovoluje vyjádřit poděkování JUDr. Libuši Bradnové z Vysoké školy báňské - Technické univerzity v Ostravě za laskavé zpřístupnění dokumentů z rodinného archivu rodiny Žurovců.

Jan Číp, Muzeum Novojičínka, p. o.



Ing. Vilém Žurovec s chotí. Na jeho levém límci zřetelné označení vzduchoplaveckých oddílů. Z rodinného alba.



Detail pomníku bratrům Žurovcovým v Mošnově před letištěm
(Foto Ladislav Šmitke).



Dům ve kterém se nacházela dílna mistra Bajnara
(Foto Ladislav Šmitke).



Torzo budovy někdejšího hostince Fridolína Huvara v roce 2003
(Foto Ladislav Šmitke).



Pomník bratrům Žurovcovým v Mošnově před letištěm.
Autorem pomníku je ak. sochař Miroslav Rybička ve spolupráci
s ing. arch. Alfrédem Návratem
(Foto Ladislav Šmitke).



Stolařství Ševčík v Petřvaldě (Foto Ladislav Šmitke).



Prostor mezi Albrechticami a bývalými Harty. Někde zde probíhaly
aviatické pokusy bratří Žurovců (Foto Ladislav Šmitke, 2008).

Likvidace vesnice Harty Vzpomínky Václava Ganse

Podzim roku 1956. Já měl tehdy 17 let. Stavba letiště už probíhala a v Petřvaldě se dokončovaly první domky pro obyvatelé Hartů. Koncem října přišlo a na chodníku z Hartů do Petřvaldu, po kterém chodili a jezdili na kolech všichni „Hartovjáci“ bylo bláto. Napěchovalo se mi na kole mezi pláště a blatníky tak, že jsem musel jít pěšky a kolo tlačit. Do kufříku jsem sbalil klobásky, vajíčka a budík a odjel do Příbora, kde moji rodiče koupili domek. Naši se za mnou přestěhovali až za týden 5. 11. 1956.



Harty jsou bourány, čp. 17 (Foto zapůjčil Václav Gans).

Asi o měsíc nebo trochu později jsem se do Hartů vypravil podívat, jak to tam vypadá. Byl jsem šokován. Hromady ruin, hromady cihel se zbouraných domů, prázdná místa po zbouraných domech, zbytky plotů, stromy a sem tam stál nějaký dům, ve kterém ještě někdo bydlel. Jako by se vrátila válka. Z našeho domku zbyly jen hromady cihel a dříví, jen na kousku betonu zůstalo několik dlaždic, které jsme měli v síni na podlaze a velké lípy, které rostly za domkem. Jako v hrůzném snu jsem šel po vesnici a vešel do domu, který ještě stál neporušen. V kuchyni seděla paní Žurovcová, pozdravil jsem a jak jsme se na sebe podívali začali jsme beze slov oba plakat. Ona matka mého kamaráda a já 17letý kluk. Co se dělo potom už nevím. Jak jsem se dostal do Petřvaldu na autobus a do Příbora, to nevím.

Několikrát během let se mi zdál stejný sen: „Harty nezbourali, ale zůstaly. Šel jsem se tam podívat, ale bylo to vždy stejné. Pochmurné počasí, mlha, šero a domy byly jiné, lidi jsem nepoznával.“

Do Petřvaldu za kamarády a do Mošnova na letiště jsem jezdil a chodil dost často, ale přes lávku u hřbitova a po chodníku k Hartům jsem se neodvážil.

Až asi za 40 let jsem se vydal na kole přes lávku a kousek za starou vrbou chodník končil. Bylo to na podzim a bylo sucho, a tak jsem po polích došel až k plotu letiště. Za plotem už byly vzrostlé stromy. Mezi nimi jsem chodil a hledal něco co

by mi Harty připomnělo. Třeba malou prohlubeň po hrobu německého vojáka vedle Veřového leska. Toho vojáka, který byl raněn při osvobození Hartů. U nás v kuchyni byl obvazován a na posteli mých rodičů byl Němci zastřelen, protože ho asi už nestačili na připraveném trakaři s otýpkou slámy odvézt. Rusové obviňovali mého strýce, že Němce obvazoval. Až starosta pan Hýl jim to nějak vysvětlil a strýce nakonec nezastřelili a pustili. Já jsem tehdy vyběhl za rodiči ze sklepa a utíkal do kuchyně a ložnice, kde jsem se zastavil u nohou mrtvého vojáka a pamatuji si, že jsem ten den nemohl nic jíst.

Nic jsem nenašel, za stromy bylo pole a pak konec rozjezdové plochy letiště. Tak kde vůbec Harty byly? Jak to zjistit? Až v roce 2007 jsem při brouzdání na internetu našel starou mapu na které byla obec Lilien (později Harty). Pomocí GPS souřadnic jsem na fotomapě našel místo, kde byla křižovatka u které stával náš domek. Konečně jsem znovu viděl, kde Harty stály.

Ještě jedna vzpomínka. Dva roky před zahájením stavby letiště jsem dostal malou živou želvu. Přes zimu byla v kuchyni v krabici a na jaře v ohradce na zahradě. Další zimu byla schovaná někde v hromadě dříví a na jaře se zase objevila. Ale při stěhování jsme na ni zapomněli. Takže ji buď rozdrtily buldozery nebo ji zasypaly hlínou při stavbě...

Poznámka

S panem Gansem jsme se 10. listopadu 2007 vypravili na místa, kde stály Harty, přesněji domy na Lučkách, které jsou mimo oplocený areál letiště. V hromadách sutin, které zde zůstaly po vojácích, jsme přece jen něco našli. Starou studnu. Byla zpola zasypána, pečlivě vyložena pískovcovými kvádry, nikoliv betonovými zkružemi, jistě patřila Hartům. Možná poslední hmotný doklad jejich existence (viz foto).

Radim Jarošek



Píseň na rozloučenou

Text Vítězslav Hajdůček st.

Na nápěv písně Ta naše písnička česká

1. Usmálo se slunko krásné v pěkné krajině,
chaloupky tam naše stály jako v rodině,
tam jsem prožil svoje mládí, celý život svůj,
tam jsem co dítě zpíval „kde domov můj“.

Ref.:

Chaloupky na rovině
nastaly doby jiné,
byly jste dříve tak hezké,
naše chaloupky hartovské,
nezbude za čas krátký,
po vás žádné památky,
o vás budem vyprávět,
svým dětem pohádky.

2. Naše stará česká práva vždy jsme hájili,
rodný jazyk, českou půdu jsme uchránili,
chaloupky tam naše stály s námi na stráži,
všemi vždy milované nyní překáží.

Ref.

3. Štíty hleděly mile do dáli,
šťastní jsme tu mezi nimi vždycky bývali,
každý měl tu chaloupku nade všecko rád,

nikdy by ji nevyměnil za královský hrad.

Ref.:

Chaloupky na rovině,
smutně na vás hledíme,
byly jste dříve tak hezké,
naše chaloupky hartovské,
nezbude za čas krátký,
po vás žádné památky,
o vás budem vyprávět,
svým dětem pohádky.

4. Loučíme se vy chaloupky s vámi naposled,
kdo vás spatří rozbořené, zaplakal by hned,
přišly na vás smutné časy, jak to osud dal,
nic nezbude z vaší krásy – jen v srdcích žal.

Ref.:

Chaloupky na rovině,
smutně se rozloučíme,
chodníček z Hartu do Petřvaldu,
slzami pokropíme,
nezbude za čas krátký,
po vás žádné památky,
a nám je jak by ukradli,
dítě z náručí matky.

Harty, 1956

Prameny a literatura

Prameny

Státní okresní archiv Nový Jičín

Archiv obce Harty, 1910–1945 (1955)

Místní národní výbor Harty, (1928) 1945–1956

Vodní družstvo Harty, 1928–1954

Národní jednota – místní odbor Harty, 1930–1948

Požární ochrana – místní jednota Harty, 1951–1954

Zemský archiv v Opavě

Velkostatek Nová Horka, Gruntovní kniha pro Harty (Collonie Lilien), 1794–1838

Literatura

Bartoš Josef (ed.) (1995): Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960, svazek 14, Vydavatelství Univerzity Palackého, Olomouc

Blahut Alois (1977): Z historie letiště Ostrava Mošnov – Bratři Žurovcové, Čs. správa dopravních letišť Praha

Hosák Ladislav (1967): *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, úvodní svazek, Profil Ostrava

Pchálek J. (1981): Bratři Žurovcové, Ostrava, sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města sv. 11, s. 281–284

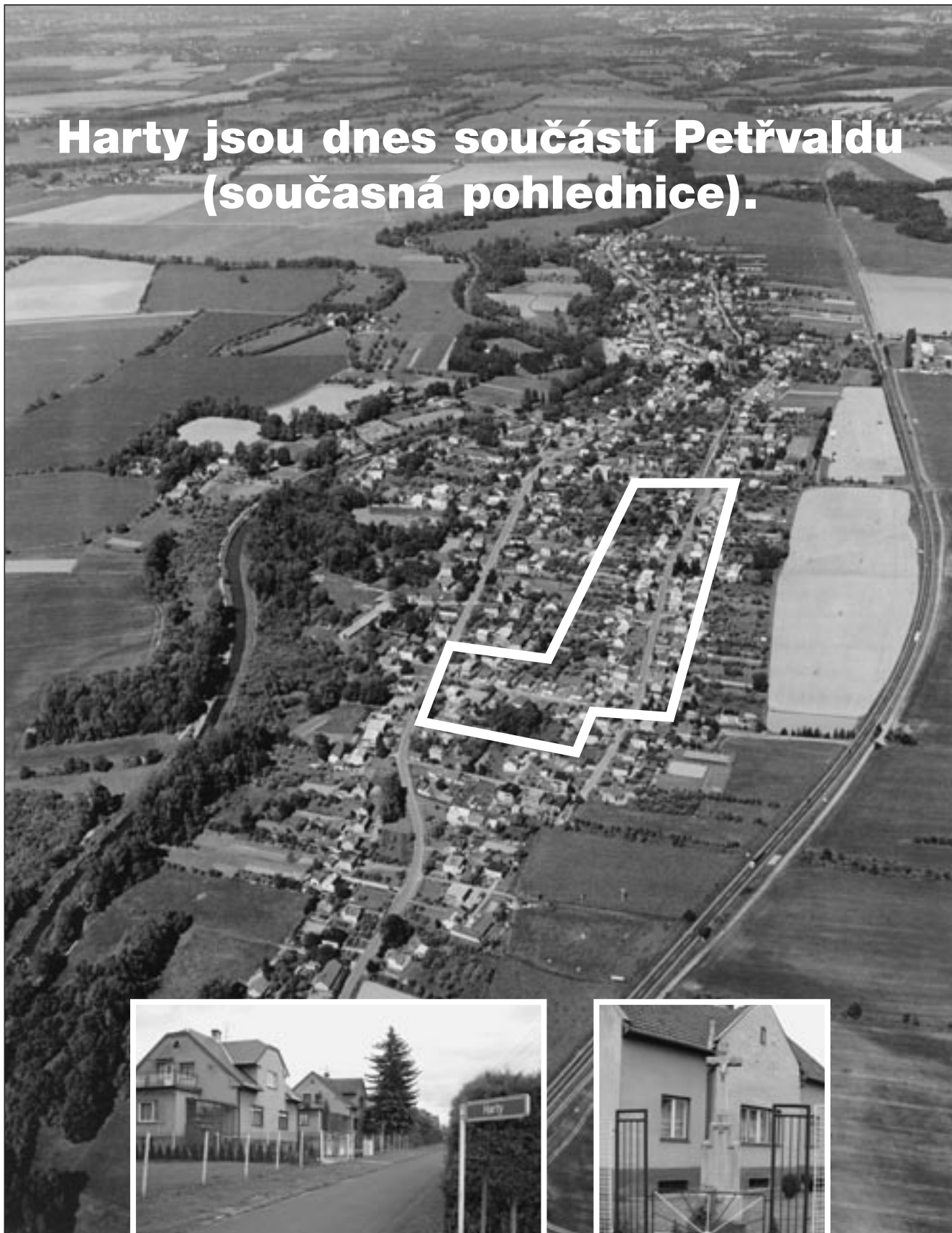
Pokorný Ferdinand (1917): *Vlastivěda moravská, okres příborský*, Musejní spolek v Brně, s. 196–199

Turek Adolf a kol. (2004): *Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a severní Moravy*, Zemský archiv v Opavě, Opava

O Hartech byl ostravskou televizí natočen krátký pořad s názvem *Vzpomínka na Harty*. Archivní kopie byla bohužel zničena při povodni v roce 1997.

K Hartům se vztahuje orchestrální skladba Josefa Matěje Hartovský valčík, která byla rovněž natočena v Československém rozhlasu (Ústřední hudba Ministerstva vnitra). Je k dispozici v Českém rozhlasu v Praze.

**Harty jsou dnes součástí Petřvaldu
(současná pohlednice).**



Harty zůstaly – ulice Harty v Petřvaldě.

*Kamenný kříž byl při bourání
Hart převezen a dnes stojí
v Petřvaldě.*